

DANMARKS STATISTIK

STATISTISKE MEDDELELSER

4. RÆKKE 50. BIND 2. HÆFTE

COMMUNICATIONS STATISTIQUES 4me SÉRIE TOME 50 2ième LIVRAISON

PRODUKTIONSSTATISTIK FOR AARET 1913

(HAANDVÆRKS- OG INDUSTRI TÆLLINGEN AF 1914)

II

PRODUKTIONEN AF NÆRINGS- OG NYDELSESMIDLER

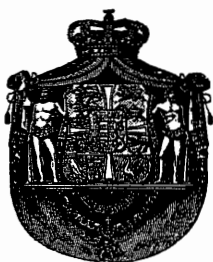
STATISTIQUE DE LA PRODUCTION INDUSTRIELLE 1913
(RECENSEMENT INDUSTRIEL 1914)

II

FABRICATION D'ALIMENTS ET D'AUTRES OBJETS DE CONSOMMATION

UDGIVET AF DET STATISTISKE DEPARTEMENT

PUBLIÉ PAR LE DÉPARTEMENT DE LA STATISTIQUE

KØBENHAVN

BIANCO LUNOS BOGTRYKKERI

1916

Forord.

Nærværende Hæfte er det andet i Rækken af de Monografier, der tilsammen vil omhandle Produktionsforholdene i de forskellige, vigtigere Industrifag. I Forordet til det første Hæfte (om Tekstilindustrien) er der gjort nærmere Rede for den Hjemmel, Departementet har haft til Tilvejebringelsen af de produktionsstatistiske Oplysninger, for Undersøgelsens Omfang m. v. Det vil heraf fremgaa, at § 40 i Lov Nr. 88 af 5. Maj 1908 bemyndiger Departementet til at afkræve de Virksomheder, der er undergivne Fabriktilsyn, Oplysninger om deres Produktion, samt at man ved Hjælp af Lov Nr. 290 af 17. December 1913 har kunnet supplere det saaledes tilvejebragte Materiale med Oplysninger fra enhver anden industriel Virksomhed, for saa vidt man har fundet Anledning dertil.

For flere af de Fags Vedkommende, som er behandlede i nærværende Hæfte, har en saadan Supplering fundet Sted i et ret betydeligt Omfang. Særlig gælder dette Mølleri, idet man oprindeligt kun havde Oplysninger om Produktionen i de større Handelsmøller i 1913, men derefter udsendte Spørgeskemaer til samtlige Landets Møller om deres Produktion i 1914.

For Mølleri-faget er Fremstillingen gjort udførligere end for de andre Fag. For Bryggerier og Spritfabrikker er Materialet suppleret med Oplysninger fra Ølinspektoratet, hvoraf iøvrigt en væsenlig Del findes meddelt i Departementets aarligt udgivne Hæfter om „Statskontrollerede Produktioner“. Sukker- og Margarineindustrien, der ogsaa hører herind under, er ikke behandlet i nærværende Hæfte, og det samme gælder Mejerierne, om hvilke der for ganske nylig er

udsendt et særskilt Hæfte af Statistiske Meddelelser (4. R. 49. B. 1. H.): „Mejeribruget i Danmark“. Endelig har man ladet „Kaffebrænderier“, der behandles i det tilsvarende Hæfte af Produktionsstatistikken for 1906, udgaa, medens „Essensfabrikker“ er kommet til.

Det statistiske Departement i Februar 1916.

ADOLPH JENSEN.

Johs. Dalhoff.

Indhold.

	Side
1. Mølle-Industrien	7
2. Chokolade- og Sukkervarefabrikker, Biskuitfabrikker	25
3. Kaffesurrogatfabrikker	30
4. Svine-Slagterier, Pølsefabrikker m. m.	32
5. Konserver- og Frugtvinfabrikker	39
6. Mineralvandsfabrikker	42
7. Essensfabrikker	44
8. Ølbryggerier og Malterier	44
9. Spritfabrikker	53
10. Eddike- og Sennepsfabrikker	55
11. Salt- og Koksværker	57
12. Tobaks-, Cigar- og Cigaretfabrikker	58
<i>Résumé en français</i>	69

Publikationer vedrørende Haandværks- og Industritællingerne:

- 1897: Danmarks Haandværk og Industri ifølge Tællingen den 25. Maj 1897. (Statistisk Tabelværk, 5. Række, Litra A Nr. 1).
- 1906: Danmarks Haandværk og Industri ifølge Tællingen den 12. Juni 1906. (Statistisk Tabelværk, 5. Række, Litra A Nr. 7).
- Produktionsstatistik. (Statistiske Meddelelser, 4. Række, 30. Bd.).
- 1914: Produktionsstatistik. (Statistiske Meddelelser, 4. Række, 50. Bd., 1. Hefte: Tekstilindustrien).

1. Mølle-Industrien.

Ved Industritællingen i 1914 blev der optalt ialt 2 422 Møller, deraf 10 i Hovedstaden, 159 i Provinsbyerne og 2 253 i Landdistrikterne. For hele Landet under et har der i de sidste Tiaar været Tilbagegang i Antallet af Møller; ved de to tidligere Industritællinger, i 1906 og i 1897, blev der optalt henholdsvis 2 635 og 2 860 Møller. Tilbagegangen fra 1906 til 1914 er dog tildels formel, idet nogle Møller i 1914 er optalt under Bagerierne; den virkelige Tilbagegang i denne Periode andrager ca. 100.

Denne Tilbagegang i Møllernes Antal staar i Forbindelse med en almindelig produktionsteknisk Udvikling i Mølleindustrien. Fremgangen i Handelsmølleriet (d. v. s. Formaling af indkøbte Raastoffer) og dets Koncentration til Stormølleri har medført en betydelig Indskrænkning af det umiddelbare Kundemølleri (Formaling for fremmed Regning), og desuden er Kundemølleriet blevet angrebet fra en anden Kant, idet mange Landbrugere er gaaet over til selv at formale den Del af Høstens Kornudbytte, som direkte anvendes til Kreaturfoder. Den første Form for denne Inddragning af Formalingen under den enkelte Landbrugsbedrift var Opførelsen af »Husmøller« eller Vindmotorer, der foruden andre Maskiner drev en Gruttekværn eller Kornknuser. I visse Egne af Landet er denne Art Husmølleri meget udbredt, men almindelig Betydning kan den dog næppe siges at have. Anlæg af Elektricitetsværker rundt om i Landdistrikterne medfører en ny Form for Husmølleri, idet Landbrugerne, naar de faar Elektricitet til Drivkraft for andre Maskiner, hyppigt tillige indlægger en Malekværn. Elektricitetsværkernes

	Antal Møller, der som Bevægkraft havde									Antal Møller i alt
	Vind	Vand	Vind og Vand	Udelukkende anden mek. Kraft						
				Damp	Olie	Genera- torgas	Elektri- citet	Gas	Tils.	
Byerne.....	91	10	"	21	18	11	15	3	68	169
Landdistrikterne:										
Københavns Amt.....	66	12	6	"	2	2	"	"	4	88
Frederiksborg —	66	3	1	"	8	3	"	"	11	81
Holbæk —	134	4	1	1	4	1	1	"	7	146
Sorø —	90	4	3	2	3	1	"	"	6	103
Præstø —	120	1	6	1	5	4	"	"	10	137
Sjælland	476	24	17	4	22	11	1	"	38	555
Bornholm	44	"	"	"	1	"	"	"	1	45
Lolland-Falster	63	"	"	"	3	"	"	"	3	66
Svendborg Amt	92	27	8	"	3	2	"	"	5	132
Odense —	95	12	18	"	"	"	1	"	1	126
Fyn	187	39	26	"	3	2	1	"	6	258
Øerne	770	63	43	4	29	13	2	"	48	924
Vejle Amt	87	49	7	"	7	1	1	"	9	152
Aarhus —	117	58	1	1	11	3	1	"	16	192
Randers —	60	32	9	"	7	1	1	"	9	110
Sydøstlige Jylland ...	264	139	17	1	25	5	3	"	34	454
Aalborg Amt	102	30	2	"	8	"	1	"	9	143
Hjørring —	142	15	5	"	4	1	"	"	5	167
Thisted —	119	5	1	"	2	"	3	"	5	130
Nordlige Jylland ...	363	50	8	"	14	1	4	"	19	440
Viborg Amt	101	48	2	"	7	"	"	"	7	158
Ringkjøbing —	98	33	1	1	11	"	1	"	13	145
Ribe —	94	28	1	"	7	1	1	"	9	132
Sydvestlige Jylland...	293	109	4	1	25	1	2	"	29	435
Jylland	920	298	29	2	64	7	9	"	82	1 329
Landdistrikterne i alt..	1 690	361	72	6	93	20	11	"	130	2 253
Hele Landet...	1 781	371	72	27	111	31	26	3	198	2 422

stærke Vækst paa Landet synes saaledes at medføre en aktuel og stærkt truende Fare for Kundemølleriet.

Samtidig med den her skildrede Udvikling foregaar der en

teknisk Forskydning indenfor Mølleriet med Hensyn til den anvendte Drivkraft. Vind og Vand gaar tilbage i Betydning, og andre Kraftkilder, især Olie og Elektricitet, tages i Brug. I Tabellen Side 8 er de 2 422 Møller fordelt efter den anvendte Drivkraft. 1853 Møller har Vindkraft; deraf har 72 desuden Vandkraft og 1781 enten Vindkraft alene eller Vindkraft sammen med mekanisk Kraft. I 1906 optaltes 2 147 Møller med Vindkraft,

	Anden mekanisk Kraft sammen med Vindkraft						Kun Vindkraft	I alt
	Damp	Olie	Generatorgas	Elektricitet	Gas	Tilsammen		
Byerne.....	8	40	9	4	9	70	21	91
Landdistrikterne:								
Sjælland.....	18	277	16	6	1	318	158	476
Bornholm.....	1	25	2	1	"	29	15	44
Lolland-Falster.....	2	28	1	7	"	38	25	63
Fyn.....	7	73	2	20	"	102	85	187
Øerne.....	28	403	21	34	1	487	283	770
Sydøstlige Jylland.....	3	141	9	1	1	155	109	264
Nordlige Jylland.....	"	65	5	3	"	73	290	363
Sydvestlige Jylland.....	1	91	5	12	"	109	184	293
Jylland.....	4	297	19	16	1	337	583	920
Landdistrikterne i alt...	32	700	40	50	2	824	866	1 690
Hele Landet...	40	740	49	54	11	894	887	1 781

deraf 115 i Forbindelse med Vandkraft. Der er saaledes en betydelig Nedgang i Antallet af Vindmøller. Af Vandmøller taltes i 1914 443, hvoraf 72 tillige havde Vindkraft. I 1906 fandtes 512 Møller med Vandkraft, og her er altsaa ogsaa Tilbagegang. Vandkraft anvendes mest i de østjydske og vestjydske Amter, hvor der findes betydelige Aaløb.

Antallet af Møller, som udelukkende anvender anden mekanisk Drivkraft end Vind eller Vand, er derimod steget fra 81 i 1906 til 198 i 1914

For at maale Betydningen af den mekaniske Krafts Anvendelse i Mølleriet maa man dog tillige undersøge, hvor hyppigt denne Kraft er kombineret med Vind- eller Vandkraft.

I Oversigten Side 9 er redegjort for de 1781 Vindmøller med Hensyn til, om de tillige har anden mekanisk Kraft eller kun Vindkraft.

Det procentvise Antal Vindmøller, som foruden Vindkraft har mekanisk Kraft, fremgaar af følgende Tal for Landets forskellige Dele:

	Af 100 Vindmøller havde mek. Kraft:
Provinsbyerne.....	77,5
Landdistrikterne:	
Sjælland	66,8
Bornholm	65,9
Lolland-Falster	60,3
Fyn	54,5
Øerne	63,2
Sydøstlige Jylland	58,7
Nordlige Jylland	20,1
Sydvestlige Jylland	37,2
Jylland	36,6
Landdistrikterne i alt	48,8
Hele Landet...	50,2

Det viser sig, at Halvdelen af Vindmøllerne tillige anvender en anden Kraftkilde; paa Øerne er det op imod to Tredjedele af Møllerne, i Jylland kun lidt over Tredjedelen. Det sydøstlige Jylland har dog i denne Henseende Forhold, der mest ligner Øernes, medens det sydvestlige og navnlig det nordlige Jylland har flere »rene« Vindmøller, antagelig fordi Naturforholdene her gør Vindkraften til en mere stadig Kraftkilde. En af Hovedaarsagerne til, at Vindkraft kombineres med anden mekanisk Kraft, er jo netop Vindkraftens Ustadighed.

Den hyppigste Kraftkilde er Olie (Petroleums- eller Raaolienmotorer); Damp, Generatorgas og Elektricitet er rent talmæssigt nogenlunde lige stærkt repræsenteret. (22 Møller havde kombineret mekanisk Kraft foruden Vind; den hyppigste Kombination var Olie og Elektricitet).

For Vandmøllerne er det mindre hyppigt, at der tillige anvendes anden mekanisk Kraft, da Vandet er en mere regelmæssig Drivkraft end Vind. Af de 371 Vandmøller havde 65 anden mekanisk Kraft, deraf 41 Oliemotorer.

Af de 72 Møller, der havde baade Vind- og Vandkraft, anvendte 13 tillige anden mekanisk Kraft, deraf de 10 Olie.

I alt var der saaledes 972 Møller med Vind- eller Vandkraft eller med begge Dele, der tillige anvendte anden mekanisk Kraft.

Udviklingen siden 1906 med Hensyn til Anvendelsen af mekanisk Kraft i Møllervirksomhed fremgaar af nedenstaaende Oversigt, der dels giver det samlede Antal Møller, hvor saadan Kraft anvendes, og dels det Antal Hestekræfter, Maskinerne frembringer:

	1914		1906	
	Antal Møller	Antal HK	Antal Møller	Antal HK
Damp	74	3468	170	4979
Olie	902	12243	279	2495
Generatorgas	86	1873	34	679
Gas	16	304		
Elektricitet	92	1889	3	41
Tilsammen ...	1170	19777	486	8194

Der har altsaa været en meget betydelig Fremgang i Anvendelsen af mekanisk Kraft. Antallet af Møller, som anvender andre Kraftkilder end Vind og Vand, er steget med 141 pCt., og Antallet af Hestekræfter er ligeledes steget med 141 pCt. Dog er Anvendelsen af Dampkraft gaaet tilbage, mest med Hensyn til Antal Virksomheder, hvor der anvendes Damp, men ogsaa med Hensyn til Hestekræfter. Det er overvejende de smaa Dampanlæg, der er forsvundne og sandsynligvis hyppigst erstattede med Olie- eller Generatorgasmotorer. Antallet af Møller, der anvender Oliemotorer, er steget til over det tredobbelte, og Maskinstyrken er for Oliemotorer mere end femdoblet. Elektricitet, der i 1906 saa godt som intet betød, begynder nu at finde Anvendelse ligesaavel i det industrielle Mølleri som i Husmølleri (se ovenfor).

Ved den særlige Undersøgelse af Møllernes Produktionsforhold blev der udsendt Spørgeskemaer til samtlige egentlige Møller samt til de Bagerier og andre Virksomheder, som

tillige drev Mølleri. Der var ca. 700 af disse Mølleribedrifter, der ikke tilbagesendte Spørgeskemaerne indenfor den fastsatte Frist, men da man kunde konstatere, at de manglende alle var Smaa-virksomheder, og da man mente, at disse var tilstrækkeligt repræsenterede ved de 16 à 1700, man havde modtaget Skemaer fra, har man set bort fra dem. Til nærmere Sammenligning anføres for Landets Hoveddele Resultatet af Industritællingen og Produktionsundersøgelsen med Hensyn til Antallet af Møller og de beskæftigede Arbejdere (Kuske o. lign. medregnede).

	Industritælling 1914		Produktionsstatistik 1914	
	Antal Møller	Antal Arbejdere	Antal Møller	Antal Arbejdere
Hovedstaden	10	99	16	205
Provinsbyerne	159	638	131	587
Landdistrikterne	2253	1920	1642	1813
Hele Landet	2422	2657	1789	2605

I Hovedstaden omfatter Produktionsstatistiken altsaa flere Virksomheder end Industritællingen. For Provinsbyerne og særlig for Landdistrikterne mangler der en Del Møller, men som nævnt maa det antages, at alle de manglende Virksomheder er smaa Kundemøller med en forholdsvis ringe Produktion, og i hvert Fald har man Oplysninger fra alle de større Handelsmøller. At det er de smaa Møller, der mangler i Landdistrikterne, ses ved en Sammenligning af Arbejdertallet fra de to Tællinger; det er kun ca. 100 mindre i de Virksomheder, som omfattes af Produktionsstatistiken, medens der er over 600 Virksomheder færre. I Provinsbyerne er Arbejdertallet kun ca. 50 mindre i Produktionsstatistiken, og det kan derfor heller ikke her være større Møller, som mangler. Produktionsstatistiken har et dobbelt saa stort Arbejdertal i Hovedstaden som Industritællingen, da de 6 Bagerivirksomheder, som er inddraget under Produktionsstatistiken, alle har en betydelig Mølleribedrift.

I Tabellen Side 13 findes Møllerne fordelt efter Amter og Landsdele, og Arbejdertallet er delt efter Beskæftigelse i Faget. Af de 2605 Arbejdere er 1634 egentlige Mølleriarbejdere, og af disse er atter den aldeles overvejende Del, 1261, Svende. 219 egentlige Mølleriarbejdere er opgivet som ikke faglærte, og 154 er

	Antal Møller	Egentlige Mølleriarbejdere			Kuske, som delt. i Arb. paa Møllen	Kuske, som ikke delt. i Arb. paa Møllen	Lager- og Pak- husarb. osv.	Til- sam- men
		Svende	Lær- linge	Ikke faglærte Arb.				
Hovedstaden	16	77	2	7	7	42	70	205
Provinsbyerne.....	131	248	21	54	39	63	162	587
Landdistrikterne:								
Københavns Amt.....	70	49	10	8	4	16	6	93
Frederiksborg —	66	51	6	8	6	14	10	95
Holbæk —	126	53	10	10	2	6	10	91
Sorø —	89	54	12	12	7	9	3	97
Præste —	118	78	18	17	12	23	3	151
Sjælland	469	285	56	55	31	68	32	527
Bornholm	36	25	3	2	3	7	8	48
Lolland-Falster	69	41	6	11	6	19	8	91
Svendborg Amt	112	77	14	12	37	54	5	199
Odense —	93	68	7	8	41	29	8	161
Fyn	205	145	21	20	78	83	13	360
Øerne	779	496	86	88	118	177	61	1 026
Vejle Amt	101	85	11	8	18	18	6	146
Aarhus —	148	76	10	19	32	22	13	172
Randers —	77	49	3	6	16	19	7	100
Sydøstlige Jylland....	326	210	24	33	66	59	26	418
Aalborg Amt	90	41	3	4	5	5	3	61
Hjørring —	98	35	2	3	1	2	"	43
Thisted —	89	27	4	3	2	3	"	39
Nordlige Jylland	277	103	9	10	8	10	3	143
Viborg Amt.....	103	41	9	9	9	8	10	86
Ringkøbing —	77	36	1	12	"	7	6	62
Ribe —	80	50	2	6	3	10	7	78
Sydvestlige Jylland...	260	127	12	27	12	25	23	226
Jylland	863	440	45	70	86	94	52	787
Landdistrikterne i alt...	1 642	936	131	158	204	271	113	1 813
Hele Landet...	1 789	1 261	154	219	250	376	345	2 605

Lærlinge. Lærlingeprocenten i Forhold til Antallet af Svende er ca. 12, d. v. s. 1 Lærling for hver 8 Svende. Denne Lærlinge procent er dog noget for lav, da de Møller, som ikke er medregnet, antagelig særlig hyppigt beskæftiger Lærlinge.

I samtlige Møller, som der foreligger Oplysning om, var ansat 626 Kuske, hvoraf 250 ogsaa deltog i Arbejdet paa Møllen, og 376 ikke deltog i Mølleriarbejde. Paa de større Handelsmøller vil der normalt være ansat Kuske, der udelukkende beskæftiges ved Kørsel, og de 16 Møllervirksomheder i Hovedstaden har da ogsaa et betydeligt Antal Kuske, hvoraf kun faa deltager i Mølleriarbejde. I Provinsbyerne er der beskæftiget godt 100 Kuske paa 131 Møller, og ogsaa her er det specielle Kuskearbejde overvejende. I Landdistrikterne findes 475 Kuske fordelt paa 1642 Møller; i Gennemsnit har saaledes ca. hver fjerde Mølle en Kusk, men omtrent Halvdelen af Kuskene er tillige beskæftiget ved Mølleriarbejde.

For Kundemøllernes Vedkommende falder Spørgsmaalet om Beskæftigelse af Kuske sammen med Spørgsmaalet, om der drives Mølle vognskørsel fra Møllen, d. v. s. om Kornet til Formaling i Møllen afhentes hos Kunderne, og det formalede Produkt bringes tilbage. Det er oplyst, at der findes Mølle vognskørsel knyttet til 418 af de 1642 Møller i Landdistrikterne, altsaa ved omtrent hver fjerde Mølle, og dette svarer til, at ca. hver fjerde Mølle — som nævnt — beskæftiger Kuske. Med Hensyn til Mølle vognskørsel er der betydelig Forskel paa de forskellige Landsdele. Paa Fyn er Mølle vognskørsel ret almindelig, og i det sydøstlige Jylland finder den Sted i nogen Udstrækning, men iøvrigt er det aldeles overvejende Tilfældet, at Kunderne selv bringer Maleprodukterne til Møllen. — Efter Produktionsstatistiken i 1906 havde noget over Fjerdedelen af Møllerne i Landdistrikterne Kuske, og Mølle vognskørsel fandt antagelig Sted i nogenlunde samme Omfang; der synes saaledes ikke at være nogen Udvikling over mod en almindeligere Anvendelse af dette System.

Medens Redegørelsen for Drivkraftens Art og Udvikling i det foregaaende er givet paa Grundlag af Oplysninger fra Industritæl-

lingen, blev Oplysninger om Arbejdsmaskinerne indsamlet i Forbindelse med de produktionsstatistiske Oplysninger.

I Tabellen Side 16—17 er meddelt, dels hvormange Møller der anvendte de forskellige Arter af Arbejdsmaskiner (A), og dels hvormange Arbejdsmaskiner af hver Art der i alt anvendtes i samtlige Møller (B).

Til Malekværne anvendes hyppigst kunstige Møllesten, idet i alt 1464 af de 1789 Møller havde kunstige Malekværne. Derefter havde de rhinske Malekværne størst Betydning, medens franske Møllesten kun anvendtes i 470 Møller. Foruden de tre nævnte Slags Møllesten anvendtes der i 80 Møller »andre« Malekværne, hyppigt af Sandsten, der navnlig paa Bornholm spiller en Rolle som Møllestensmateriale.

Til Sammenligning for Arbejdsmaskinernes Vedkommende mellem Tællingerne i 1906 og 1914 er beregnet følgende Tal:

	Af 100 Møller havde:	
	i 1914	i 1906
Malekværne, rhinske	59	83
— , franske	26	28
— , kunstige	82	53
— , andre	5	—
Skalkværne	43	69
Valsestole	20	24
Havre- og Majsvalser	60	42
Kageknusere	28	22

Der viser sig en stærk Tilbagegang for de rhinske Malekværne, der i 1906 fandtes i 83 pCt. af Møllerne, i 1914 kun i 59 pCt. Ligeledes anvendes de franske Møllesten mindre hyppigt, medens kunstige Malekværne nu findes i 82 af 100 Møller. De rhinske Møllesten anvendes mest paa Lolland-Falster og i det nordlige Jylland. Af de øvrige Formalingsmaskiner er Skalkværne gaaet tilbage, fordi Grynmølleriet ikke længere er almindeligt. Havre- og Majsvalser, som anvendes til Foderstofformaling, er blevet forholdsvis talrigere og ligeledes Kageknusere, da Oliekageknusning efterhaanden er blevet et mere almindeligt Led af Møllervirksomheden.

Ved Opgørelsen af Møllernes samlede Produktionsmængde har man delt efter Kundemølleri (Formaling for fremmed Reg-

	A. Af det samlede Antal Møller								
	Malekværne				Skal- kværne	Valse- stole	Havre- og Majs- valser	Kage- knu- sere	Centri- fugal-
	rhin- ske	fran- ske	kun- stige	an- dre					
Hovedstaden.....	3	11	4	1	2	12	5	"	9
Provinsbyerne.....	44	73	104	8	52	58	96	42	49
Landdistrikterne:									
Sjælland.....	262	96	412	13	121	56	259	117	39
Bornholm.....	11	26	28	21	23	11	6	"	8
Lolland-Falster.....	55	37	35	1	22	13	48	11	10
Fyn.....	145	98	175	8	107	63	133	125	27
Øerne.....	473	257	650	43	273	143	446	253	84
Sydøstlige Jylland.....	170	78	294	10	152	61	231	85	30
Nordlige Jylland.....	231	11	196	12	193	34	124	22	1
Sydvestlige Jylland.....	135	40	216	6	89	56	163	100	10
Jylland.....	536	129	706	28	434	151	518	207	41
Landdistrikterne i alt...	1 009	386	1 356	71	707	294	964	460	125
Hele Landet...	1 056	470	1 464	80	761	364	1 065	502	183

ning) og Handelsmølleri (Formaling af indkøbte Raastoffer). En Del af Møllerne driver dog begge Arter Mølleri, og for disses Vedkommende er Produktionen delt, eftersom den hører til Kundemølleri eller Handelsmølleri. Efter Mølleriets Art fordeler de 1789 Møller sig paa følgende Maade:

	Kunde- mølleri	Handels- mølleri	Kunde- og Handelsmøl.	Til- sammen
Hovedstaden.....	1	9	6	16
Provinsbyerne.....	65	21	47	133
Øernes Landdistrikter....	521	8	256	785
Jyllands.....	699	9	147	855
Hele Landet...	1 286	47	456	1 789

I 1906 taltes der 62 rene Handelsmøller, og af 2 506 Møller, som havde Kundemølleri, drev 1306 eller over Halvdelen tillige Handelsmølleri. Antallet af rene Kundemøller er saaledes større i 1914 end i 1906, medens Antallet af Møller, som alene drev

havde			B. Antal Arbejdsmaskiner i samtlige Møller												
Sigter			Malekværne				Skal- kvær- ne	Valse- stole	Havre- og Majs- Valser	Kage- knu- sere	Sigter				
Plan-	Tromle-	Seks- kantede	rhin- ske	fran- ske	kun- stige	an- dre					Centri- fugal-	Plan-	Tromle-	Seks- kantede	
9	7	10	4	24	8	"	2	58	8	"	54	19	18	21	
27	29	46	68	107	187	9	60	255	106	46	190	102	71	100	
15	24	110	353	111	704	8	129	66	276	123	49	18	27	139	
11	12	11	12	30	32	24	23	13	5	"	8	13	13	12	
2	6	27	86	49	43	1	22	14	60	11	13	2	7	36	
5	19	56	234	115	292	11	129	74	150	131	27	6	19	72	
33	61	204	685	305	1071	44	303	167	491	265	97	39	66	259	
36	38	66	219	91	462	12	158	110	246	91	58	52	66	71	
"	59	129	343	15	263	14	210	33	133	20	1	"	67	134	
6	25	29	178	45	348	6	98	68	174	104	12	16	31	36	
42	122	224	740	151	1073	32	466	211	553	215	71	68	164	241	
75	183	428	1425	456	2144	76	769	378	1044	480	168	107	230	500	
111	219	484	1497	587	2339	85	831	691	1158	526	412	228	319	621	

Handelsmølleri, er gaaet lidt tilbage, og Antallet af Møller med blandet Mølleri er gaaet stærkt tilbage. Da der er ca. 700 Møller, som ikke har afgivet Oplysninger i 1914, og disse maa antages væsentligst at være rene Kundemøller, bliver Antallet af Kundemøller i 1914 betydeligt større end de anførte 1286. Udviklingen er aabenbart den, at der er foregaaet en meget stærk Centralisation i Handelsmølleri, som er paa Vej til helt at forsvinde fra de smaa Møller, der tillige driver Kundemølleri. Der bliver altsaa færre Møller med blandet Mølleri, men flere rene Kundemøller.

Af de 503 Møller, som drev Handelsmølleri, producerede 136 Hvedemel, de allerfleste producerede Rugmel, enten alene eller i Forbindelse med anden Produktion, og nogle faa Møller drev udelukkende speciel Formaling af en af de andre Kornsorter. Specialiseringens Betydning i Stormølleri belyses ved en Fordeling af de 47 egentlige Handelsmøller efter Produktionens Art: 5 havde udelukkende Hvedemølleri, 18 udelukkende Rugmølleri, 20 var blandede

Rug- og Hvedemøller, og 4 Møller havde Specialiteter som Fabrikation af Byggryn, Havre- eller Boghvedegryn.

Den samlede Produktion i Handelsmølleriets af Mel og Gryn til Husholdnings- eller Bageribrug i 1914 ses af følgende Tal:

	Mængde 100 kg	Værdi 1000 Kr.
Hvedemel	971 292	21 522
Rugmel, groft.....	901 206	14 651
— , halvsigtet . .	133 394	2 548
— , sigtet.....	193 517	4 396
Byggryn.....	47 031	1 122
Bygmel.....	1 492	35
Havregryn	29 902	933
Boghvedegryn.....	1 688	58
Tilsammen...	2 279 522	45 265

Til den her nævnte Produktion anvendtes følgende Kvanta Raastoffer:

	100 kg
Hvede.....	1 412 947
Rug	1 388 294
Byg.....	83 446
Havre.....	58 280
Boghvede.....	4 111
Tilsammen..	2 947 078

Det samlede Kvantum Raastoffer, der i 1914 blev formålet paa danske Møller for disses egen Regning (Handelsmølleri) til Husholdnings- eller Bageribrug, udgjorde saaledes 2,9 Mill. hkg (100 kg), og der produceredes heraf 2,3 Mill. hkg Mel og Gryn. Af Hvedemel produceredes ca. 971 000 hkg og af Rugmel ca. 1 228 000 hkg. Den samlede Salgsværdi af de formalede Produkter udgjorde godt 45 Mill. Kr.

I Tabellen Side 19 er Handelsmølleriets Produktion for Hvede- og Rugmelets Vedkommende fordelt paa Landets forskellige Dele. Det viser sig, at to Tredjedele af Hvedemelet formales i Provinsbyerne og en Fjerdedel i Hovedstaden; Landdistrikternes Andel i Hvedemølleriets er saaledes kun ringe. Af Rugmelet formalede Provinsbyerne noget under Halvdelen, medens Hovedstadens og især Landdistrikternes Andel er større end for Hvedemel. Det sigtede

Rugmel formales dog næsten udelukkende i Hovedstaden og Provinsbyerne. Af Rugmel formaler Øernes og Jyllands Landdistrikter omtrent samme Mængde, medens Hvedemølleri betyder mere i Jylland, dog kun i de sydøstlige og sydvestlige Amter; i Nordjylland er Hvedeformaling omtrent ukendt. — Havregryn produceres kun i to Møller her i Landet, en i Nakskov og en i Svendborg.

Handelsmølleri	Hvedemel		Rugmel					
			groft		halvsigtet		sigtet	
	Mængde	Værdi	Mængde	Værdi	Mængde	Værdi	Mængde	Værdi
	100 kg	1000 Kr.	100 kg	1000 Kr.	100 kg	1000 Kr.	100 kg	1000 Kr.
Hovedstaden	243 444	5 309	234 503	3 879	101 750	1 909	25 853	594
Provinsbyerne.....	623 150	13 975	435 726	7 238	23 429	489	126 897	2 950
Landdistrikterne:								
Sjælland	17 649	338	66 184	1 098	1 984	39	17 110	386
Bornholm	3 201	73	6 718	96	4 492	79	654	12
Lolland-Falster	2 931	69	11 880	202	349	7	5 735	132
Fyn	3 095	70	30 793	486	1 034	18	1 235	25
Øerne.....	26 876	550	115 575	1 882	7 859	143	24 734	555
Sydøstlige Jylland.....	54 013	1 117	75 648	1 069	356	7	13 177	243
Nordlige Jylland	15	0,4	3 188	46	"	"	108	3
Sydvestlige Jylland.....	23 794	571	36 566	537	"	"	2 748	51
Jylland	77 822	1 688,4	115 402	1 652	356	7	16 033	297
Landdistrikterne i alt...	104 698	2 238,4	230 977	3 534	8 215	150	40 767	852
Hele Landet...	971 292	21 522,4	901 206	14 651	133 394	2 548	193 517	4 396

Til Sammenligning med 1905 anføres følgende Produktionstal for Hvede- og Rugmel:

	1914	1905
	100 kg	100 kg
Hvedemel.....	971 000	1 079 000
Rugmel, groft.....	901 000	893 000
— , sigtet eller halvsigtet...	327 000	326 000

Der har været Nedgang i Hvedemølsproduktionen, idet fremmed Hvedemel, tysk og amerikansk, i stigende Grad er trængt ind paa det danske Marked. Produktionen af sigtet Rugmel er om-

trent den samme som i 1905, men Handelsmølleriet har udvidet Produktionen af groft Rugmel, uden Tvivl ved at erobre en Del fra Kundemølleriet. Produktionen af Byggryn er omtrent den samme i 1914 som i 1905, og Havregrynsmalingen er forøget.

Ved en Sammenligning af Mølleriet i 1914 med tidligere Aar maa det imidlertid erindres, at 1914 i mange Henseender frembyder ekstraordinære Forhold paa Grund af Krigssituationen i Aarets 5 sidste Maaneder. Hovedtrækkene i den ovenfor anførte Sammenligning er dog sikre nok, kun vilde Forskellen paa enkelte Punkter have været endnu større, hvis Aaret 1914 havde været normalt. Produktionsstatistiske Oplysninger for 1913 fra saa godt som alle betydeligere Handelsmøller har vist, at Hvedemelsproduktionen i dette Aar var mindre end i 1914, medens Formalingen af Rugmel var større. Krigsforholdene har i 1914 medført mindre Indførsel af udenlandsk Hvedemel, og dette har øget Formalingen paa danske Handelsmøller; paa den anden Side synes 1914 momentant at have gengivet Kundemølleriet en Del af den Formaling af groft Rugmel, som de senere Aars Udvikling har ført over til Handelsmølleriet. — Indførsel af Byggryn er gaaet ned i 1914, og dette er formentlig Aarsagen til, at Produktionen af danske Byggryn er ligesaa stor i 1914 som i 1905.

I nedenstaaende Tabel er Handelsmølleriets samlede Formalingskvantum af Hvede- og Rugmel fordelt efter Møllernes Størrelsesklasser:

1914 Møller med en Formaling af	Antal Møller	Hvede- mel hkg	Rugmel	
			groft hkg	sigtet eller halvsigtet hkg
Mindst 50 000 hkg	14	694 032	353 096	143 782
12 500—50 000 —	22	211 472	282 023	126 005
Under 12 500 —	467	65 788	266 087	57 124
Tilsammen...	503	971 292	901 206	326 911

Hvedemelsproduktionen og Produktionen af sigtet Rugmel foregaar for den overvejende Del i de store Møller med en For-

maling af mindst 50 000 hkg. Rugmelsformalingen er derimod mere fordelt over de tre Størrelsesklasser. Til Sammenligning anføres tilsvarende Tal for 1905:

1905 Møller med en Formaling af	Antal Møller	Hvede- mel hkg	Rugmel	
			groft	sigtet eller halvsigtet
			hkg	hkg
Mindst 50 000 hkg	18	815 500	269 500	104 000
12 500—50 000 —	12	84 500	130 500	80 500
Under 12 500 —	1 438	179 500	493 000	141 000
Tilsammen	1 468	1 079 500	893 000	325 500

Man lægger særlig Mærke til den stærke Nedgang i Antallet af smaa Handelsmøller. De store Møllers Antal er gaaet ned fra 18 til 14; derimod er Tallet paa de mellemstore Møller vokset fra 12 til 22. Dette større Antal af mellemstore Møller svarer til en voksende Produktion af alle tre Melsorter, mest dog af groft Rugmel. Ogsaa de store Møller har i stigende Grad draget Rugmelsformalingen til sig, og de smaa Møller har saaledes afgivet til begge de andre Størrelsesklasser. I 1905 formalede de smaa Møller endnu ca. en Sjattedel af Hvedemelsproduktionen, over Halvdelen af det grove Rugmel og omtrent Halvdelen af det sigtede Rugmel; i 1914 har de smaa Møller kun tilbage ca. $\frac{1}{15}$ af Hvedemelsformalingen, knapt Tredjedelen af det grove og ca. Sjattedelen af det sigtede Rugmel. Disse Tal viser klart Koncentrationstendensen indenfor Mølleindustrien, under hvilken de mellemstore Møller endnu dog synes at hævde sig ret godt.

Kundemølleriets væsentligste Basis er Grutning eller Valsning af Foderstoffer. De 1 742 i Undersøgelsen indbefattede Møller, som drev Kundemølleri, modtog i 1914 i alt 2324 000 Kr. som Betaling for Formaling af Foderstoffer. I 1905 blev Beløbet angivet til 2492 000 Kr. Naar det erindres, at der i 1914 mangler Oplysninger fra en Del Møller, synes der ikke at være egentlig Tilbagegang i Bruttoindtægten for Formaling af Foderstoffer. Da den samlede

Formaling af Foderstoffer i Danmark er steget fra 1905 til 1914, har Kundemølleriets dog sikkert relativ Tilbagegang, idet den naturlige Forøgelse er overtaget af Husmølleriets. Der er formentlig tillige en Art Koncentration indenfor Kundemølleriets, hvad der viser sig i Tilbagegang i det absolute Antal Møllervirksomheder. Den Omstændighed, at enkelte større Handelsfirmaer begynder Fabrikation af saakaldte »Foderblandinger«, der sælges direkte til Landbrugerne, bidrager muligvis ogsaa til at drage en Del af Foderstofformalingen fra Kundemølleriets.

811 Møller har angivet at male for Told, og denne Betalingsmaade synes saaledes endnu at spille en Rolle. 31 af de 811 Møller laa i Provinsbyerne, 159 i Øernes Landdistrikter og 621 i Jyllands Landdistrikter. Det er altsaa aldeles overvejende i Jylland, at der males for Told. Paa Øerne findes denne Betalingsmaade saa godt som ikke paa Sjælland og Lolland-Falster, men derimod i nogen Udstrækning paa Fyn. Det er dog kun sjældent, at hele Formalingen af Foderstoffer er betalt med Told; hyppigt er det en forsvindende Del af Møllens samlede Formaling.

Formaling til Husholdnings- og Bageribrug forekommer ogsaa under Kundemølleriets Form, men dets Betydning for Kundemølleriets økonomiske Basis er kun ringe. I 1914 blev der for fremmed Regning formalet følgende Kvanta til Husholdnings- eller Bageribrug:

	Mængde 100 kg	Betaling herfor Kr.
Hvede, grovmalet.....	8 457	4 231
— sigtet.....	6 559	12 003
Rug, grovmalet.....	207 769	125 191
— sigtet.....	18 903	27 898
Byg, formalet til Gryn.....	6 527	11 808
— — — Mel.....	111	279
Boghvede, formalet til Gryn..	140	315
Tilsammen...	248 466	181 725

Den samlede Formaling andrager saaledes ca. 248 000 hkg, og Betalingen herfor er ca. 182 000 Kr. Den Omstændighed, at der mangler Opgivelse fra ca. 700 Møller, medfører naturligvis, at disse Tal er for lave. Hvor stort Kvantum, der

skal tillægges for at faa den samlede Formaling af Bageri- og Husholdningsprodukter i Kundemølleri, lader sig vanskeligt afgøre, men da det væsentligst er de ganske smaa Møller, der mangler, er dette Tillæg formentlig ikke betydeligt.

Det er kun Rugmalingen, og heraf atter den grove Formaling, som i Virkeligheden betyder noget for Kundemølleri, ogsaa med Hensyn til Antallet af Møller, som driver dette. 968 Kundemøller malede saaledes grovt Rugmel, medens kun 168 producerede sigtet Rugmel. I Hvedeformaling deltog godt 150 Møller, og ca. 230 Møller fremstillede Byggryn.

For de tre Hovedkornsorters Vedkommende var Formalingen fordelt paa følgende Maade mellem Landets Dele:

	Hvede 100 kg	Rug 100 kg	Byg 100 kg
Byerne	2 607	29 283	237
Øernes Landdistrikter	7 153	101 345	1 445
Jyllands —	5 256	96 044	4 956
Hele Landet	15 016	226 672	6 638

Formaling af Hvede- og Rugmel spiller en noget større Rolle i Kundemølleri i Øernes Landdistrikter end i Jyllands, medens Byggrynsformaling som Kundemølleri har størst Udbredelse i Jylland.

Fra 1905 til 1914 har der været betydelig Tilbagegang i Kundemølleriets Formaling af Korn til Bageri- eller Husholdningsbrug. Den samlede Maleløn blev for 1905 opgjort til 428 000 Kr., altsaa et mere end dobbelt saa stort Beløb som i 1914. Der formalede i de to Aar følgende Kvanta:

	1914 100 kg	1905 100 kg
Hvede	15 000	21 800
Rug	226 700	541 000
Byg	6 600	89 000

Det maa antages, at Formalingen af Rugmel i Kundemølleri er større i 1914 end i de umiddelbart foregaaende Aar, idet — som nævnt ovenfor — Handelsmølleriets Rugformaling er gaaet tilbage i 1914 til Fordel for Kundemølleri. Nedgangen vilde alt-

saa have vist sig stærkere, hvis 1914 havde været et normalt Aar. Ikke saa ganske faa Kundemøller angiver, at deres Formaling af Brødkorn først begyndte efter Krigens Udbrud paa Grund af de særlige Forhold i Kornhandelen.

Af de 1789 Møller, som har afgivet produktionsstatistiske Oplysninger, drev 251 Bageri ved Siden af Møllerivirksomheden. Fordelingen paa Landets forskellige Dele ses af følgende Tal:

	Antal Møller med Bageri	Af 100 Møller drev Bageri
Hovedstaden.....	9	56
Provinsbyerne.....	21	16
Landdistrikterne:		
Sjælland	92	20
Lolland-Falster	42	61
Bornholm.....	18	50
Fyn.....	26	12
Øerne ...	178	23
Sydøstlige Jylland...	27	8
Nordlige — ...	3	1
Sydvestlige — ...	13	5
Jylland... ..	43	5
Landdistrikterne i alt	221	13
Hele Landet... ..	251	14

I mange Tilfælde vil Kombination af Mølle og Bageri være den, at der er knyttet Mølleri til et Bageri, som det navnlig forekommer i Hovedstaden og Provinsbyerne; i Landdistrikterne vil det hyppigere være Tilfældet, at Mølleri er Hovedvirksomheden. I Jylland er det forholdsvis sjældent, at Mølleri og Bageri drives sammen, medens denne Kombination er ret hyppig paa Øerne, især paa Lolland-Falster og Bornholm.

Af de 251 Møller, som var kombineret med Bageri, foreligger der Oplysning fra 207 Møller om, hvor stort Forbruget var af Mel, formalet paa egen Mølle. Følgende Tal viser Forholdet:

	Samlet Produktion 100 kg	Heraf forbrugt i Bageriet 100 kg
Hvedemel	87 863	18 200
Rugmel, groft ...	287 671	260 083
— halvtet	70 287	57 994
— sigtet...	54 992	29 828

Medens den største Del af det formalede grove Rugmel anvendtes i eget Bageri, var dette i mindre Grad Tilfældet med det sigtede og halvsigtede Rugmel, og af det formalede Hvedemel anvendtes kun ca. Femtedelen i eget Bageri.

2. Chokolade- og Sukkervarefabrikker, Biskuitfabrikker.

For Chokolade-, Sukkervare- og Biskuitfabrikkerne foreligger der Oplysning om Produktionen i 1913 fra de 35 største Virksomheder med i alt 1790 Arbejdere.

Ved den i 1914 afholdte Industritælling blev Antallet af Landets Chokolade-, Sukkervare- og Biskuitfabrikker opgjort til i alt 120; der mangler altsaa Oplysninger fra i alt 85 Virksomheder, nemlig 83 Sukkervarefabrikker med 127 Arbejdere og 2 Kiks- og Biskuitfabrikker med 2 Arbejdere.

Af de 35 Virksomheder fabrikerede de 5 udelukkende Chokolade, 4 udelukkende Kiks og Biskuits, 16 udelukkende Konfekt og Sukkervarer; 1 Virksomhed fabrikerede Konfekt og Sukkervarer samt Kiks og Biskuits, 7 Virksomheder fabrikerede Chokolade samt Konfekt og Sukkervarer, og 2 Virksomheder fabrikerede baade Chokolade, Konfekt og Sukkervarer samt Kiks og Biskuits.

I nedenstaaende Tabel findes meddelt Oplysning om Beskæftigelsens Art for de i de 35 Virksomheder beskæftigede Arbejdere, idet disse samtidig er delt i voksne Mænd, voksne Kvinder og Halvdagsbørn.

	Ved Fabrikationen				Ved Detailpakning				Tilsammen			
	Md.	Kv.	Børn	I alt	Md.	Kv.	Børn	I alt	Md.	Kv.	Børn	I alt
Ved Chokoladefabr...	103	145	10	258	6	136	20	162	109	281	30	420
- Sukkervarefabr...	199	541	54	794	5	169	28	202	204	710	82	996
- Biskuitfabr...	53	66	16	135	—	12	3	15	53	78	19	150
Bude, Lagerarb. m. fl.	—	—	—	—	—	—	—	—	158	66	—	224
Tilsammen ...	355	752	80	1187	11	317	51	379	524	1135	131	1790

Salgsværdien af de 35 Virksomheders samlede Salgsproduktion i 1913 udgjorde 11,98 Mill. Kr. og fordelte sig saaledes paa de tre Hovedgrupper af Varer:

	Mængde Mill. kg	Salgsværdi Mill. Kr.
Kakaopulver, Chokolade m. v.	3,89	5,62
Konfekt og Sukkervarer	5,55	5,05
Kiks og Biskuits	1,87	1,31
Tilsammen	—	11,98

I nedenstaaende Tabel er der meddelt specificerede Oplysninger om Produktionens Mængde og Salgsværdi.

	Produktion til Salg		Produktion til eget Brug	Tilsammen
	Mængde 1000 kg	Salgsværdi 1000 Kr.	Mængde 1000 kg	Mængde 1000 kg
Kakaomasse	10.2	20.0	1 658.0	1 668.2
Kakaoskaller	176.4	14.5	—	176.4
Kakaopulver	293.1	450.0	—	293.1
Kakaosmør	64.9	147.0	125.6	190.5
Kogechokolade	2 291.0	3 088.3	—	2 291.0
Spisechokolade	826.6	1 543.8	—	826.6
Overtrækschokolade	228.9	359.5	333.0	561.9
Konfekt, Crèmechokolade	1 834.5	2 495.3	—	1 834.5
Drops m. v.	3 423.8	2 155.3	—	3 423.8
Marcipanmasse, Nøddemasse m. v.	288.3	400.5	157.0	445.3
Kiks og Biskuits med Sukker — — uden —	1 822.6 47.7	1 284.8 22.7	—	1 822.6 47.7
Tilsammen	—	11 981.7	—	—

For Kakao- og Chokoladefabrikationens Vedkommende er de ovenstaaende Oplysninger fuldstændige, idet samtlige Landets 14 Chokoladefabrikker har indsendt Oplysninger om deres Produktion i 1913.

For Kiks- og Biskuitfabrikationens Vedkommende er Oplysningerne ogsaa saa godt som fuldstændige, idet der kun mangler Oplysninger om 2 mindre Virksomheder af Landets 9 Kiks- og Biskuitfabrikker; derimod savnes der Oplysning om Bageriernes Tilvirkning af Kiks og Biskuits.

I omstaaende Tabel vil man finde Oplysninger om Mængde og Salgsværdi af Produktionen af Kakaopulver og Chokolade i 1913 sammenlignet med de tilsvarende Oplysninger for 1905, i hvilket Aar der ogsaa forelaa Oplysninger fra samtlige Chokoladefabrikker i Landet.

	Produktion i 1913		Produktion i 1905	
	Mængde	Salgsværdi	Mængde	Salgsværdi
	1000 kg	1000 Kr.	1000 kg	1000 Kr.
Kakaopulver.	293.1	450.0	180.0	388.0
Kogechokolade og Overtrækschokolade til Salg	2 519.9	3 447.8	1 597.5	2 181.0
Spisechokolade.	826.6	1 543.8	307.0	600.0
Chokolade uden nærmere Angivelse	—	—	396.0	500.0
Tilsammen.	—	5 441.6	—	3 669.0

Som det vil ses, har Chokoladeindustrien været i stærk Udvikling i de senere Aar; Produktionens Salgsværdi er gaaet frem med ca. 50 pCt.

Det var baade i 1905 og i 1913 navnlig Kogechokolade, der tilvirkedes her i Landet. Regner man, at den i 1905 tilvirkede »Chokolade uden nærmere Angivelse« bestod af 346 000 kg Kogechokolade og 50 000 kg Spisechokolade, vil det vise sig, at i 1905 faldt ca. 70 pCt. og i 1913 ca. 63 pCt. af den samlede Produktions Salgsværdi paa Kogechokoladen; men den store Fremgang i Chokoladeindustrien falder dog navnlig paa Spisechokoladen; thi medens Mængden af produceret Kogechokolade siden 1905 er steget med ca. 58 pCt., er Mængden af produceret Spisechokolade steget med ikke mindre end 169 pCt.

I 1913 blev der af Koge- samt Spise- og Konfektchokolade indført fra Udlandet til Forbrug her i Landet henholdsvis 243 000 kg og 112 200 kg, og da der af den indenlandske Produktion af de nævnte Varer er udført til Udlandet henholdsvis 52 000 kg og 4 400 kg, kan man anslaa Landets hele Forbrug af Koge- og Spisechokolade til henholdsvis 2 711 000 kg og 935 000 kg. Den hjemlige Industri dækker saaledes omtrent ni Tiendedele af Landets Forbrug af Chokolade.

Af Kakaopulver indførtes 290 000 kg og udførtes 28 800 kg. Den hjemlige Industri dækker saaledes kun godt Halvdelen af Landets Forbrug af denne Vare.

Til den anførte Produktion er bl. a. anvendt følgende Raastoffer :

Raa Kakaobønner	1 993 500 kg
heraf udvundet {	
Kakaoskaller	176 400 -
Kakaomasse	1 668 200 -

Til Kakaopulver:	Kakaomasse	490 200 kg
heraf udvundet {	Kakaopulver	293 100 -
	Kakaosmør	190 500 -
Til Chokolade:	Kakaomasse	1 167 800 -
	Kakaosmør	175 200 -
	Sukker	2 173 500 -
Til Drops og Konfekt:	Overtrækschokolade	452 900 -
	Sukker	4 396 000 -
	Mandler	102 000 -
	Nødder og Nøddekærner	58 700 -
	Ferskenkærner	25 500 -
	Abrikoskærner	71 300 -
	Marcipan- og Nøddemasse	38 900 -
Til Kiks og Biskuits:	Sukker	377 900 -

Af de 1 993 500 kg Kakaobønner er ialt udvundet 1 668 200 kg Kakaomasse og 176 400 kg Kakaoskaller. Af Kakaomassen indgaar 1 167 800 kg 3 679 500 kg Chokolade, 490 200 kg anvendes ved Tilvirkningen af 293 100 kg Kakaopulver og 190 500 kg Kakaosmør, og 10 200 kg sælges uden videre Forarbejdning. Af de 190 500 kg Kakaosmør indgaar de 125 600 kg i de ovennævnte 3 679 500 kg Chokolade, medens de 64 900 kg sælges uden videre Forarbejdning.

Af de 1 993 500 kg Kakaobønner faas m. a. Ord følgende Salgsprodukter: 176 400 kg Kakaoskaller, 10 200 kg Kakaomasse, 293 100 kg Kakaopulver, 64 900 kg Kakaosmør og 3 679 500 kg Chokolade (hvortil er anvendt bl. a. de 1 167 800 kg Kakaomasse og de 125 600 kg Kakaosmør, foruden 49 600 kg indkøbt Kakaosmør). Regner man med en Gennemsnitspris for raa Kakaobønner af Kr. 1,15 pr. kg og for de øvrige Produkter med de i Tabellen S. 29 nederst anførte Gennemsnitspriser, og bortser man fra Chokoladetilvirkningen, idet de hertil anvendte Mængder Kakaomasse og Kakaosmør regnes med deres Værdi som saadanne, vil det vise sig, at Kakaobønnerne ved Forarbejdningen undergaar en Værdiforøgelse af 926 000 Kr. eller 40 pCt., medens samtidig deres Kvantitet svinder med 155 500 kg eller 7,8 pCt., eller — hvis man regner Kakaoskallerne med til Svindet — med 16,6 pCt.

For at se, hvorledes de anvendte Raastoffer fordeler sig paa hver enkelt Art Chokolade, har man ladet foretage en særlig Under-

søgelse hos en Del af de største Chokoladefabrikker, og man har herefter faaet nedenstaaende Oplysninger.

Pr. 100 kg Chokolade fordeler de anførte Raastoffer sig paa følgende Maade for de enkelte Chokoladesorter:

	Kakaomasse	Kakaosmør	Sukker
Til Kogechokolade.	36 kg	1 kg	62 kg
- Spisechokolade.	34 -	9 -	55 -
- Overtrækschokolade ...	36 -	11 -	52 -

Den Værdi, Kakaoen repræsenterer i de enkelte Chokoladesorter, fremgaar af hosstaaende Oversigt:

I 100 kg	Kakaomassens Værdi		Kakaosmørrets Værdi		Til- sammen	
	Absolute Tal	I pCt. af Produktets Salgsværdi	Absolute Tal	I pCt. af Produktets Salgsværdi	Absolute Tal	I pCt. af Produktets Salgsværdi
	Kr.		Kr.		Kr.	
Kogechokolade (Værdi 135 Kr.)	70,9	52,5	2,3	1,7	73,2	54,2
Spisechokolade (Værdi 187 Kr.)	67,0	35,8	20,4	10,9	87,4	46,7
Overtrækschokolade (Værdi 157 Kr.)	70,9	45,2	25,0	15,9	95,9	61,1
	208,8	43,5	47,7	10,0	256,5	53,5

Bortset fra Kakaopulver, hvis gennemsnitlige Salgsværdi siden 1905 er gaaet ned med 61 Øre pr. kg fra Kr. 2,15 til Kr. 1,54 pr. kg, er Produktionens gennemsnitlige Salgsværdi ikke undergaaet større Forandringer siden 1905. Gennemsnitspriserne fremgaar af nedenstaaende Tabel.

	Gennemsnitlig Salgs- værdi	
	1913	1905
	Øre pr. kg	Øre pr. kg
Kakaomasse	197	—
Kakaoskaller	8	—
Kakaopulver	154	215
Kakaosmør	227	—
Kogechokolade	135	137
Spisechokolade	187	195
Overtrækschokolade	157	—
Konfekt, Crèmechokolade	136	121
Drops m. v.	63	58
Marcipanmasse, Nøddemasse m. v.	139	116
Kiks og Biskuits med Sukker	70	} 33
— — uden —	48	

Tallene viser, at Chokoladefabrikkernes Produktion gennemgaaende har en noget lavere Salgspris end i 1905, medens Konfekt- og Sukkervarefabrikkernes Produktion har en højere Salgspris end i 1905. Dette er i Overensstemmelse med, at Indførselsværdien for Kakaobønner i 1905 er ansat højere end i 1913 (henholdsvis 141 og 127 Øre pr. kg incl. Told).

3 af de 35 Virksomheder fremstillede selv delvis Varenes Emballage. Den samlede Værdi af den saaledes fremstillede Emballage udgjorde 28 900 Kr.

3. Kaffesurrogatfabrikker.

Af Kaffesurrogatfabrikker fandtes der ved Industritællingen i 1914 7, hvortil yderligere kom 11 Cikorieterrierer. Af disse Virksomheder henhørte 3 Kaffesurrogatfabrikker og 5 Cikorieterrierer under A/S De danske Cikoriefabrikker.

Fra samtlige 18 Virksomheder foreligger der Oplysning om Produktionsforholdene i Aaret 1913.

I Cikorieterriererne var Antallet af de i 1913 beskæftigede Arbejdere meget forskelligt i og udenfor Kampagnen, der almindeligvis varer fra 50—80 Dage om Aaret, idet der i Kampagnen beskæftigedes gennemsnitlig 120 voksne Mænd og udenfor Kampagnen kun 14 voksne Mænd. Kvinder og Børn blev ikke beskæftigede paa Cikorieterriererne.

I Kaffesurrogatfabrikkerne beskæftigedes i 1913 i alt gennemsnitlig 227 Arbejdere. I omstaaende Tabel vil man finde Arbejderne fordelt efter Beskæftigelsens Art, og eftersom de var voksne Mænd Kvinder eller Halvdagsbørn.

Det ses, at kun 53 Arbejdere eller 23 pCt. af det samlede Arbejdertal var beskæftigede ved den egentlige Fabrikation, medens 139 eller 61 pCt. af Arbejderne var beskæftigede ved Detailpakning.

I Landets 11 Cikorieterrierer behandledes i alt 12 315 000 kg grønne Cikorierødder, der ved Tørringen svandt ind til 3 268 000 kg.

5 af Tørrerierne tørrede udelukkende til eget Brug, i alt 1 876 000 kg, medens 6 Tørrerier udelukkende producerede Rødder til Salg, i alt 1 392 000 kg til en Salgsværdi af 216 300 Kr.

	Mænd	Kvinder	Halvdagsbørn	Til-sammen
Ved Fabrikation af Cikorie.....	32	7	"	39
— — - anden Kaffetilsætning	14	"	"	14
— Detailpakning	"	127	12	139
Lagerarbejdere	12	14	"	26
Bude, Kuske m. v.....	9	"	"	9
Tilsammen...	67	148	12	227

Salgsværdien af de 7 Kaffesurrogatfabrikkers samlede Produktion udgjorde i 1913 i alt 1 838 000 Kr. I 1905 var det tilsvarende Tal 1 795 000 Kr.

I nedenstaaende Tabel vil man finde Oplysninger om Mængde og Salgsværdi af Produktionen i 1913 sammenlignet med Oplysningerne om Produktionen i 1905.

	Produktion i 1913		Produktion i 1905	
	Mængde	Salgs-værdi	Mængde	Salgs-værdi
	1000 kg	1000 Kr.	1000 kg	1000 Kr.
Cikorie, solgt i løs Vægt	5,0	1,5	2 441,5	834,8
— — i Pakning	2 138,9	703,0		
Anden Kaffetilsætning, i løs Vægt ..	676,5	271,4	1 954,5	960,0
— — i Pakning ..	1 956,5	861,7		
Tilsammen...	4 776,9	1 837,6	4 396,0	1 794,8

Det vil ses, at medens Produktionen af Anden Kaffetilsætning er steget med 678 500 kg, er Produktionen af Cikorie gaaet tilbage med 297 600 kg. Den samlede Produktion af Cikorie og Anden Kaffetilsætning er stegen med 380 900 kg eller med omtrent 9 pCt. Salgsværdien af den samlede Produktion af Cikorie og Anden Kaffetilsætning er kun stegen med 42 800 Kr. eller med godt 2 pCt.

Produktionens Salgsværdi pr. kg er, som det vil ses af omstaaende Tabel, ikke undergaaet væsentlige Forandringer siden 1905; naar Priserne er gaaet noget ned, staar det i Forbindelse med, at Tolden blev nedsat i 1908 fra 29 til 10 Øre pr. kg.

	Gennemsnitlig Salgsværdi	
	1913	1905
	Øre pr. kg	Øre pr. kg
Cikorie	33	34
i løs Vægt	30	—
i Pakning	33	—
Anden Kaffetilsætning	43	49
i løs Vægt	40	—
i Pakning	44	—

Af Cikorierødder har der tidligere været en Del Indførsel her til Landet, som imidlertid nu er ophørt; af tørret Cikorie eller anden Kaffetilsætning er der vistnok heller ingen Indførsel, hvorimod der i 1913 af Kaffesurrogater (Malkaffe) indførtes 32 100 kg. Der udførtes i samme Aar 46 200 kg Kaffetilsætning af dansk Tilvirkning. Den hjemlige Industri kan saaledes rigelig tilfredsstille Landets Forbrug af Kaffetilsætning.

De vigtigste af de til Produktionen anvendte Raastoffer var:

Tørrede Cikorierødder	3 268 000 kg
heraf fra egne Tørrerier	1 876 000 —
Tørrede Sukkerroer	578 800 —
Kakaoskaller	137 600 —
Malt, tør	46 900 —

men desuden blev der anvendt en stor Del andre Raastoffer, navnlig Rug, men ogsaa Figen, Sukker, Olie m. m.

4. Svine-Slagterier, Pølsefabrikker m. m.

Ved Begyndelsen af Aaret 1913 fandtes her i Landet 41 Andelssvineslagterier og 21 Privatsvineslagterier. Fra samtlige disse Virksomheder har man modtaget Oplysninger om Produktionen m. v. i 1913. Desuden har man modtaget Oplysninger om Produktionen m. v. i 1913 fra 20 Pølse- og Charcuterivarefabrikker, der ikke eller kun i meget ringe Grad gav sig af med Slagtning.

De her omhandlede Virksomheder beskæftigede tilsammen 2034 Arbejdere; jfr. omstaaende Oversigt, der indeholder Oplysning om Arbejdernes Fordeling mellem Mænd og Kvinder samt Fordeling efter Arten af deres Beskæftigelse m. m.

Hvert Andelsslagteri beskæftigede gennemsnitlig 33 Arbejdere, Privatslagterierne 19 og Pølsefabrikkerne 13. I 1905, da Oplysning

	Andelsslagterier					Privatslagterier				
	Faglærte Arbejdere	Lærlinge	Arbejds-mænd	Kvinder	Til-sammen	Faglærte Arbejdere	Lærlinge	Arbejds-mænd	Kvinder	Til-sammen
I Slagteriet	391	17	608	54	1 070	144	8	133	11	296
- Pølse- og Konserverfabr..	106	16	11	32	165	30	10	2	1	43
- Bødkerværkstedet	29	"	1	"	30	9	"	"	"	9
- Maskinværkstedet	41	"	9	"	50	19	"	1	"	20
I øvrigt	21	"	24	3	48	15	"	11	15	41
Tilsammen...	588	33	653	89	1 363	217	18	147	27	409

	Pøsefabrikker					I alt				
	Faglærte Arbejdere	Lærlinge	Arbejds-mænd	Kvinder	Til-sammen	Faglærte Arbejdere	Lærlinge	Arbejds-mænd	Kvinder	Til-sammen
I Slagteriet	—	—	—	—	—	535	25	741	65	1 366
- Pølse- og Konserverfabr..	188	24	26	10	248	324	50	39	43	456
- Bødkerværkstedet	2	"	"	"	2	40	"	1	"	41
- Maskinværkstedet	3	"	"	"	3	63	"	10	"	73
I øvrigt	"	"	9	"	9	36	"	44	18	98
Tilsammen...	193	24	35	10	262	998	75	835	126	2 034

forelaa fra samtlige Landets 31 Andelssvineslagterier og 21 Privatsvineslagterier, beskæftigede disse gennemsnitlig henholdsvis 26 og 23 Arbejdere.

Det aarlige Antal Slagtedage for de forskellige Slagterier laa mellem 100 og 260. Af Andelsslagterierne havde 16: 100—110 Slagtedage, 1: 130, 3: 140—150, 5: 150—160, 1: 161, 1: 199, 3: 190—200, 6: 200—210, 2: 240—250 og 4: 250—260. Af Privatslagterierne havde 7: 100—110 Slagtedage, 1: 132, 1: 149, 4: 150—160, 2: 200—210, 1: 250, 1: 265 og 1: 302; fra 3 Privatslagterier var Antallet af Slagtedage ikke oplyst.

Samtlige 41 Andelsslagterier slagtede Svin baade til Eksport og til Hjemmemarkedet, medens der af de 21 Privatslagterier var 3, der udelukkende slagtede Svin til Hjemmemarkedet.

Af Andelsslagterierne var der 13 og af Privatslagterierne 12, der udelukkende slagtede Svin, medens de øvrige Slagterier ogsaa slagtede Kreaturer eller Kalve.

Omstaaende Oversigt viser Antallet af slagtede Svin, Kreaturer og Kalve i 1913 og i 1905:

	Andelsslagterier		Privatslagterier		Tilsammen	
	1913	1905	1913	1905	1913	1905
	Stkr.	Stkr.	Stkr.	Stkr.	Stkr.	Stkr.
Svin til Eksport	1 831 178	958 275	361 763	465 400	2 192 941	1 423 675
Svin til Hjemmemarkedet	153 376	73 465	32 787	22 600	186 163	96 065
I alt	1 984 554	1 031 740	394 550	488 000	2 379 104	1 519 740
Kreaturer	7 625	19 659	1 705	342	9 330	20 001
Kalve	31 254	7 541	7 857	946	39 111	8 487

Af de i Privatslagterierne i 1913 slagtede Svin blev 32 787 eller 8,3 pCt. afsat paa Hjemmemarkedet, for Andelsslagterierne var det tilsvarende Tal 153 376 eller 7,7 pCt. I 1905 blev 4,6 pCt. og 7,1 pCt. af henholdsvis Privatslagteriernes og Andelsslagteriernes samlede Svineslagtning afsat paa Hjemmemarkedet.

I Gennemsnit slagtedes pr. Slagteri i 1913 i Andelsslagterierne ca. 48 400 Svin og i Privatslagterierne ca. 18 800 Svin. I 1905 var de tilsvarende Tal: 33 000 og 23 000.

Efter det slagtede Antal Svin fordelte Slagterierne sig i 1913 og 1905 saaledes:

		Antal slagtede Svin					Til-	
		under 10 000	10— 20 000	20— 30 000	30— 40 000	40— 50 000		over 50 000
Andelsslagterier	{ 1913	"	10	8	3	2	18	41
	{ 1905	4	6	7	2	5	7	31
Privatslagterier	{ 1913	4	9	4	3	1	"	21
	{ 1905	2	8	6	3	2	"	21
Tilsammen	{ 1913	4	19	12	6	3	18	62
	{ 1905	6	14	13	5	7	7	52

Salgsværdien af samtlige Produkter af Svin, der afsattes fra de 62 Slagterier, udgjorde 189,2 Mill. Kr.

I omstaaende Tabel gives en Oversigt over Mængden og Salgsværdien af de paa Slagterierne i 1913 tilvirkede Produkter af Svin, og til Sammenligning har man tilføjet, hvad der foreligger om Tilvirkningen af de samme Produkter i 1905.

Det gennemsnitlige Kvantum Flæsk pr. Svin til Eksport var 56 kg og pr. Svin til Hjemmemarkedet 59 kg. I 1905 var de tilsvarende Tal 51 og 63 kg. Pr. slagtet Svin udbragtes i 1913 en

	1913						1905	
	Andels- slagterier		Privat- slagterier		Tilsammen		Samtlige Slagterier	
	Mængde 1000 kg	Salgs- værdi 1000 Kr.	Mængde 1000 kg	Salgs- værdi 1000 Kr.	Mængde 1000 kg	Salgs- værdi 1000 Kr.	Mængde 1000 kg	Salgs- værdi 1000 Kr.
Bacon (4319 130 Sider) ...	102 557	132 374	19 442	25 133	121 999	157 507	72 350	78 500
Andet Flæsk til Eksport ..	915	776	305	332	1 220	1 108	—	—
Flæsk til Hjemmemarkedet	8 788	8 438	2 174	2 273	10 962	10 711	6 100	5 000
Fedt og Ister	5 670	5 562	1 054	1 074	6 724	6 636	4 000	
Hoveder og Tæer	10 137	2 669	2 032	520	12 169	3 189	8 600	
Mørbrad	1 208	1 907	232	355	1 440	2 262	—	
Lever, Nyre, Hjerte o. l. (Plucks)	6 249	2 693	1 144	471	7 393	3 164	4 150	} 10 100
Skinkeben, Hals, Rygrad m. v.	4 404	1 503	847	280	5 251	1 783	4 000	
Tarme og Maver	—	1 996	—	438	—	2 434	—	
Andet Affald (Blod, Haar m. v.)	—	379	—	76	—	455	—	
Tilsammen ...	—	158 297	—	30 952	—	189 249	—	93 600

samlet Salgsværdi af 79 Kr.; i 1905 var det tilsvarende Tal 62 Kr.

I nedenstaaende Oversigt vil man finde den gennemsnitlige Salgsværdi pr. kg for de af slagtede Svin tilvirkede Produkter i 1913 og 1905.

	Salgsværdi pr. kg	
	1913 Kr.	1905 Kr.
Bacon	1,29	} 1,08
Andet Flæsk til Eksport	0,91	
Flæsk til Hjemmemarkedet	0,98	0,82
Fedt og Ister	0,99	0,82
Hoveder og Tæer	0,26	0,24
Mørbrad	1,57	—
Lever, Nyre, Hjerte o. l. (Plucks) ..	0,43	0,40
Skinkeben, Hals, Rygrad m. v.	0,34	0,34

Svineslagtingen er i udpræget Grad en Eksportindustri, idet ca. 90 pCt. af Produktionen i 1913 udførtes, ligesom det ogsaa kan anføres, at denne Udførsel andrager omtrent en Fjerdedel af den samlede Udførsel af danske Produkter.

I nedenstaaende Tabel er Udførselen i 1913 af Slagteriprodukter sammenlignet med Produktionen i det samme Aar.

	Produktion		Udførsel		Udførsel i pCt. af Produktionen
	Mængde 1000 kg	Salgsværdi 1000 Kr.	Mængde 1000 kg	Salgsværdi 1000 Kr.	
Flæsk (Bacon m. v.)	140 872	173 371	126 354	161 740	90
Hoved og Tæraf Svin	12 169	3 189	8 677	2 560	71
Plucks	7 393	3 164	5 079	2 285	69
Fedt og Ister	7 230*)	7 071*)	4 322	4 235	60

*) Heri er medregnet det nedenfor anførte paa 8 Tarmrenserier i 1913 producerede Spisefedt.

Indførselen af Flæsk m. v. androg i 1913 983 000 kg til Værdi 1 118 000 Kr. Hovedmængden heraf var fersk Flæsk fra Sverige.

Af Pølser og Charcuterivarer blev der i 1913 i Svin slagterierne og i de Pøsefabrikker, hvorfra Oplysninger om Produktionen foreligger, tilvirket for 8,3 Mill. Kr.; jfr. nedenstaaende Oversigt.

	Andelsslagterier			Privatslagterier		
	Antal Virksomheder	Mængde	Salgsværdi	Antal Virksomheder	Mængde	Salgsværdi
		1000 kg	1000 Kr.		1000 kg	1000 Kr.
Spegepølser	36	377	543	14	100	160
Anden Pølse	34	1 021	1 289	15	194	276
Leverpostej, hermetisk henk.*)	9	48	56	3	60	66
— ikke herm. henk.*)	28	115	140	10	15	16
Kødvarer, herm. henk.*)	23	477	599	6	114	175
— ikke herm. henk.*)	7	115	140	4	11	15
Tilsammen	—	—	2 767	—	—	708
	Pøsefabrikker			Tilsammen		
	Antal Virksomheder	Mængde	Salgsværdi	Antal Virksomheder	Mængde	Salgsværdi
		1000 kg	1000 Kr.		1000 kg	1000 Kr.
Spegepølser	16	830	1 433	66	1 307	2 136
Anden Pølse	16	1 560	2 360	65	2 775	3 925
Leverpostej, hermetisk henk.*)	4	83	157	16	191	279
— ikke herm. henk.*)	12	265	235	50	395	391
Kødvarer, herm. henk.*)	10	513	673	39	1 104	1 447
— ikke herm. henk.*)	—	—	—	11	126	155
Tilsammen	—	—	4 858	—	—	8 333

*) Jfr. i øvrigt m. H. t. Produktionen af disse Varer, den under »Konservesfabrikker« givne Oversigt S. 41. Paa Konservesfabrikkerne tilvirkedes i alt 194 400 kg hermetisk henkogt Leverpostej til en Salgsværdi af 267 100 Kr. og 44 200 kg. ikke hermetisk henkogt Leverpostej til en Salgsværdi af 54 000 Kr.

Der tilvirkedes i alt i de her omhandlede 82 Virksomheder 4 082 000 kg Pølser. I 1905, da Oplysninger forefandt fra over 100 Virksomheder, blev Tilvirkningen af Pølser anslaaet til 3 600 000 kg; der blev i 1913 udført 124 500 kg Pølser af dansk Tilvirkning til Værdi 222 000 Kr. Indførselen androg 25 200 kg til Værdi 27 000 Kr.

Nedenstaaende Tabel viser den gennemsnitlige Salgsværdi pr. kg for Pølser og Charcuterivarer i 1913 og 1905.

	Salgsværdi pr. kg	
	1913	1905
	Kr.	Kr.
Spegepølser	1,63	1,36
Anden Pølse	1,41	1,08
Leverpostej, herm. henkogt	1,46	} 0,98
— , ikke herm. henkogt ..	0,99	
Kødvarer, herm. henkogt	1,31	1,70
— , ikke herm. henkogt	1,23	—

19 Andelsslagterier drev Kødfoderfabrikation med en samlet Salgsværdi for det færdige Kødfoder af 267 000 Kr. Værdien af det til Fabrikationen anvendte Affald er anslaaet til 80 000 Kr.¹⁾

38 af de 62 Slagterier havde eget Bødkerværksted, hvor der udførtes Reparationsarbejde til en anslaaet Værdi af 46 000 Kr.; 14 af de 38 Bødkerværksteder tilvirkede desuden »nyt Arbejde« til en anslaaet Værdi af 18 000 Kr.

28 af Slagterierne havde eget Maskinreparationsværksted. Værdien af det her udførte Arbejde er anslaaet til 40 000 Kr.

Ved 44 Slagterier (32 Andels- og 12 Privatslagterier) var der indrettet Tarmrenseri; 9 Tarmrenserier blev drevne af selve det paagældende Slagteri, medens 35 blev drevne af andre.

Der foreligger Oplysning om Produktionen i 1913 fra 8 Firmaer med 360 Arbejdere (240 Mænd og 120 Kvinder); Antallet af hertil svarende Virksomheder kan ikke anføres, da flere af de paa-

¹⁾ Den samlede Produktion af Kød- og Blodfoder her i Landet i 1913 kan man anslaa til 8,8 Mill. kg til en Værdi af 925 000 Kr. I 1905 fabrikeredes ca. 4,8 Mill. kg til en Værdi af 500 000 Kr.

gældende Firmaer driver en Række Virksomheder, men har opgivet Produktionen undet eet. Denne fordelte sig paa følgende Maade:

	Mængde kg	Salgsværdi Kr.
Tarme m. v. rensede og saltede...	—	2 479 200
Tarmfedt og Talg.....	266 000	115 000
Marv- og Klovolie.....	14 600	10 900
Spisefedt.....	506 000	434 600
Kødaffald m. m.	475 900	128 800

De her foreliggende Oplysninger om Tarmrensningen er dog langt fra fuldstændige; saaledes omfatter de kun Tarme af 1,6 Mill. slagtede Svin, medens den samlede Slagtning i 1913, som foran anført, var 2,4 Mill. Stkr. Der udførtes i 1913 af Tarme af indenlandsk Produktion 5³/₄ Mill. kg til Værdi 3¹/₂ Mill. Kr. og indførtes samme Aar til Forbrug 445 000 kg til Værdi 183 000 Kr.

Af ovennævnte 8 Tarmrenserier drev 7 Talg- og Fedtsmelteri. Foruden disse, hvis Produktion er angivet ovenfor, modtog man Oplysning om Produktion i 1913 fra 6 Talgsmelterier med 44 Arbejdere. Produktionens Salgsværdi udgjorde i alt 1,6 Mill. Kr.; jfr. nedenstaaende Oversigt.

	1913		1905	
	Mængde kg	Salgsværdi Kr.	Mængde kg	Salgsværdi Kr.
Premier jus.....	967 000	795 000	1 186 000	709 000
Maskintalg.....	192 000	122 000	"	"
Stearintalg.....	87 000	50 000	"	"
Talg til Sæbefabrikation	877 000	617 000	427 000	185 500
Tilsammen...	2 123 000	1 584 000	1 613 000	894 500

Af dansk Premier jus udførtes der i 1913 566 300 kg til Værdi 489 000 Kr.; paa den anden Side er den største Del af den her i Landet forbrugte Mængde udenlandsk, idet der indførtes 1 953 000 kg til Værdi 1 640 000 Kr. Af Talg udførtes i det samme Aar 878 000 kg til Værdi 571 000 Kr. og indførtes 126 000 kg til Værdi 83 000 Kr. Tallene for Ind- og Udførsel kan dog ikke sammenlignes umiddelbart med Tallene for Produktionen, da disse næppe er fuldstændige.

Af de 877 000 kg Talg til Sæbefabrikation blev 83 000 kg anvendt i en af de her omhandlede Virksomheders egen Sæbefabrik.

Fra 3 Benkogerier o. l. med 51 Arbejdere (45 Mænd og 6 Kvinder) har man modtaget Oplysning om Produktionen i 1913. Produktionens Salgsværdi udgjorde i alt ca. 643 000 Kr.; jfr. nedenstaaende Oversigt:

	Mængde kg	Salgsværdi Kr.
Benfedt	567 700	271 000
Marvolie	24 900	17 050
Horn og Klove... ..	147 500	16 400
Industriben	72 000	11 600
Ekstraherede Ben ...	3 362 000	327 000
Tilsammen...	—	643 050

Til den anførte Produktion er i alt anvendt 6,5 Mill. kg raa Ben. Der udførtes i 1913 af ekstraherede eller kogte Ben 2,9 Mill. kg.

5. Konserves- og Frugtvinfabriker.

Ved Industritællingen i 1914 taltes i alt 35 Konserves- og Frugtvinfabriker (28 Konserves- og 7 Frugtvinfabriker) med et samlet Arbejdertal af 491.

For 1913 har man med Hensyn til Konserves- og Frugtvinfabriker modtaget Oplysning om Produktion m. v. fra 17 Virksomheder med 595 Arbejdere paa den Tid af Aaret (Juli), da der beskæftigedes flest. Der mangler altsaa Oplysninger om Produktionen for 18 Virksomheder, nemlig 8 Konservesfabrikker med 21 Arbejdere, 1 Anchiovispakkeri med 1 Arbejder, 1 Fiskefryseri med 11 Arbejdere, 1 Bouillonterningfabrik med 1 Arbejder samt 7 Frugtvinfabriker med 16 Arbejdere. Disse 18 Virksomheder beskæftigede saaledes tilsammen kun 50 Arbejdere, og under Hensyn hertil kan man formentlig anslaa de foreliggende Oplysninger til at omfatte over 90 pCt. af Landets samlede Konserves- og Frugtvininindustri.

Antallet af de ved Konserves- og Frugtvinfabrikation beskæftigede Arbejdere er meget forskelligt i og uden for Sæsonen. For de 17 Virksomheder, hvorfra Oplysninger om Produktionen haves,

vil nedenstaaende Tabel give Oplysninger om, hvorledes Arbejder-tallet varierer, og samtidig om, hvorledes Arbejderne fordeler sig efter Beskæftigelsens Art, og eftersom de er voksne Mænd, Kvinder eller Halvdagsbørn.

	Mænd	Kvinder	Halvdags- børn	Tilsammen
Ved selve Konservesfabrika- tionen:				
I Sæsonen	116	433	"	549
Udenfor Sæsonen	75	165	"	240
Ved Fabrikation af Daaser	3	37	6	46
Tilsammen i Sæsonen...	119	470	6	595
— udenfor Sæsonen	78	202	6	286

Af de her omhandlede Virksomheder tilvirkede 9 Grønt- og Frugtkonserves, 6 Kødconserves, 3 Fiskekonserves og 7 Frugtsafer og Frugtvin.

De nærmere Oplysninger om Produktionens Mængde og Salgs-værdi vil fremgaa af omstaaende Tabel, hvor man for Sammen-lignings Skyld har tilføjet de tilsvarende Tal for 1905, i hvilket Aar der forelaa Oplysninger fra 19 Virksomheder med 363 Ar-bejdere.¹⁾

Som det vil ses, er det navnlig Tilvirkningen af Frugt- og Fiskekonserves, der har taget et stærkt Opsving siden 1905, men ogsaa Tilvirkningen af Grønt- og Kødconserves er gaaet betyde-ligt frem.

Hvad Salgsprisen for de her omhandlede Varer angaar, er denne uforandret for Frugtkonserves Vedkommende, medens den for Grønt- Fisk- og Kødconserves er steget med ca. 10 Øre pr. kg siden 1905. I Oversigten Side 41 nederst er angivet Mængden og Værdien af den fra Udlandet indførte Konserves, sammenlignet med Mængden og Værdien af de her omhandlede 17 Virksomheders Produktion, samt Mængden og Værdien af Ud-førselen til Udlandet af indenlandske Varer:

¹⁾ Der mangler for dette Aar Oplysninger fra 9 Frugtvinfabrikker med 23 Arbejdere, 4 Konservesfabrikker med 4 Arbejdere og 1 Fiskefryseri med 6 Arbejdere.

	Produktionens			
	Mængde		Salgsværdi	
	1913	1905	1913	1905
	kg	kg	Kr.	Kr.
Grønsager, hermetisk henkogte	1 509 900	} 828 000	1 273 300	} 618 200
— tørrede	36 000		37 800	
— behandlet paa anden Maade	52 900	} 201 500	35 600	} 115 000
Frugter m. v., hermetisk henkogte	84 200		72 800	
— behandlet paa anden Maade	443 400	} 211 000	290 500	} 117 000
Fisk og Fiskeprodukter, hermetisk henkogte	212 700		138 600	
— behandlet paa anden Maade	304 500	} 574 000	212 300	} 517 000
Kød og Charcuterivarer, hermetisk henkogte:				
Leverpostej*)	194 400	} 574 000	267 100	} 517 000
Andre Kødvarer.....	409 200		400 000	
Kød og Charcuterivarer, behandlet paa anden Maade:		} 574 000		} 517 000
Leverpostej*)	44 200		54 000	
Blodbudding	36 100		23 400	
Andre Kødvarer.....	14 700		24 900	
Frugtsaft	Liter 611 900	} 567 500	493 200	} 403 000
Frugtvin og Frugtlikør**)..	480 000		648 900	
Bittere og Essenser.....	7 000	} 567 500	11 700	} 403 000
Tilsammen...	—		—	

*) Med Hensyn til Produktionen af Leverpostej se i øvrigt under »Slagterier og Pølsefabrikker» S. 36.

**) Heri er medregnet Produktionen fra en Virksomhed, der udelukkende fabrikerede Kirsebærlikør (Cherry Cordial).

	Produktion		Indførsel		Udførsel	
	Mængde	Salgsværdi	Mængde	Salgsværdi	Mængde	Salgsværdi
	kg	Kr.	kg	Kr.	kg	Kr.
Hermetisk henkogt:						
Grønsager	1 509 900	1 273 300	63 500	43 000	35 400	27 000
Frugter	84 200	72 800	199 700	106 000	9 300	7 000
Fisk og Fiskeprod.	517 200*)	350 900*)	688 100	651 000	15 600	13 000
Kød og Charcuterivarer.....	603 600	667 100	2 200	2 000	289 300**)	376 000**)
Tilsammen...	—	2 364 100	—	802 000	—	423 000

*) Heri er medregnet ikke hermetisk henkogte Fisk og Fiskeprodukter, idet den største Del af de som »Fisk og Fiskeprodukter behandlet paa anden Maade» opførte Varer toldmæssigt set bliver betragtet som Hermetik.

**) Heri er medregnet ikke hermetisk henkogte Kødvarer.

Af de 17 Virksomheder var der 2, der selv fremstillede Emballage, nemlig 2 755 244 Stkr. Daaser til en samlet Salgsværdi af 205 617 Kr.

6. Mineralvandsfabrikker.

Ved Industritrællingen i 1914 taltes i alt 130 Mineralvandsfabrikker med 458 egentlig industrielle Arbejdere. Om Produktionen i 1913 har man modtaget Oplysninger fra de 33 største Virksomheder, som beskæftigede tilsammen 338 egentlige Fabriksarbejdere om Sommeren, 234 om Vinteren. Hertil kommer yderligere 15 Kuske, der deltager i Fabrikarbejdet, og af Kuske, der ikke deltager i Fabrikarbejdet, 243 om Sommeren, 226 om Vinteren. Der mangler altsaa Oplysninger om 97 Virksomheder med 120 Arbejdere; af disse beskæftigede de 24 ingen Arbejdere, og de øvrige var ogsaa forholdsvis ubetydelige.

Nedenstaaende Tabel indeholder Oplysning om, hvorledes Arbejderne i de 33 her omhandlede Virksomheder nærmere fordelte sig:

	Sommer	Vinter
Egentlige Fabriksarbejdere.....	338	234
Heraf Mænd.....	191	152
Kvinder.....	130	73
Halvdagsbørn.....	17	9
Kuske, der deltager i Fabrikarbejdet.....	15	15
Kuske, der ikke deltager i Fabrikarbejdet	243	226
Tilsammen...	596	475

Mineralvandsfabrikationen drives hyppigt i Forbindelse med anden Virksomhed. Dette var Tilfældet med 59 af Landets 13 Mineralvandsfabrikker, hvoraf 37 var knyttede til Handel (heraf 27 til Ølhandel), 10 til Bryggeri og 12 til anden Virksomhed. Under saadanne Forhold vil de paagældende Arbejdere ofte tillige være beskæftigede i den til Mineralvandsfabrikken knyttede Virksomhed; det er navnlig Kuske, der saaledes er beskæftigede i begge Bedrifter.

Paa de 33 Mineralvandsfabrikker fandtes i alt 161 Aftapningsapparater; jfr. omstaaende Oversigt:

	Antal Stkr.
Aftapningsapparater til Sifons	40
— - Patentflasker	60
— - Propflasker	35
— - saavel Patent- som Propflasker ...	26
Tilsammen ...	161

Antallet af Aftapningsapparater var pr. 100 egentlige Fabriksarbejdere om Sommeren 48.

Den samlede Salgsværdi for den i 1913 afsatte Produktion var 2,2 Mill. Kr. I nedenstaaende Oversigt vil man finde Produktionens Mængde og Salgsværdi nærmere specificeret.

	Antal	Salgsværdi
	1 000 Stkr.	Kr.
Almindeligt Sodavand	1 756	212 200
(herunder Apollinaris o. l.) { Sifons	2 175	164 300
{ 1/2 Liter Patentflasker	14 137	580 300
{ 1/4 — —	2 842	118 100
{ 1/4 — Propflasker	1 000 Liter	
{ i Beholdere	53	1 900
Søde Vand (Limonade, Citronvand m. v.) 1/4 Fl.	19 716	1 025 500
Mineralske Vand 1/4 Fl.	390	35 600
Uspecificerede Varer	—	33 100
Tilsammen ...	—	2 171 000

Produktionen kan for de her omhandlede Virksomheder sættes til 12,2 Mill. Liter; heraf var ca. 7,2 Mill. Liter almindeligt Sodavand m. v., ca. 4,9 Mill. Liter søde Vand og ca. 100 000 Liter mineralske Vand. Men den samlede Produktion af Sodavand etc. er antagelig ca. 20 pCt. større.

I 1905 blev Landets 130 Mineralvandsfabrikkers samlede Produktion beregnet til ca. 8,5 Mill. Liter til en samlet Salgsværdi af 1,7 Mill. Kr.; der er altsaa en Fremgang i Produktionens Salgsværdi siden da paa ca. 8—900 000 Kr.

Alene de 33 her omhandlede Virksomheders Produktion i 1913 overstiger langt samtlige Landets Mineralvandsfabrikkers Produktion i 1905.

De 33 her omhandlede Virksomheder anvendte alle flydende Kulsyre ved Fabrikationen. Forbruget af flydende Kulsyre er opgivet til i alt 216 700 kg.

Omsætningen med Udlandet spiller ingen større Rolle for Mineralvandsfabrikationen. Af mineralske Vande indførtes der i 1913 til Landets eget Forbrug 229 100 Liter til en Værdi af 101 000 Kr.

7. Essensfabrikker.

I 1905 indhentedes ikke Oplysninger om Produktionen i Landets Essensfabrikker, derimod foreligger saadanne Oplysninger for samtlige 6 Fabrikker af denne Art, som var i Virksomhed i 1913.

Fabrikkerne beskæftigede tilsammen gennemsnitlig i 1913 12 Mænd og 5 Kvinder, ialt 17 Arbejdere, og der produceredes ialt ca. 23 000 kg Essenser til en Værdi af 165 000 Kr. Langt den største Del af Produktionen var spirituøse Essenser til Anvendelse i Mineralvandsfabrikker eller, som Tilsætning til Vine, i Sukkervarefabrikker o. l. Af disse Essenser indførtes i 1913 til Forbrug ialt 11 600 kg, medens Udførselen af indenlandske Varer var 9 400 kg. Det indenlandske Forbrug synes saaledes nogenlunde ligelig delt mellem indførte og her producerede Varer.

De vigtigste til Produktionen anvendte Raastoffer var Spiritus, ialt ca. 13 000 Liter, og Æther ca. 220 kg.

8. Ølbryggerier og Malterier.¹⁾

Antallet af Bryggerier er ved Industritællingen 1914 opgjort til 311, hvoraf de 257 kun havde 5 Arbejdere eller derunder, medens der var 13 med 50 Arbejdere eller derover; disse sidste beskæftigede ialt 2 915 Arbejdere af et samlet Arbejdertal paa ca. 4 000.

¹⁾ Jfr. iøvrigt de aarligt udkommende Hæfter af Stat. Medd. om Statskontrollerede Produktioner (for 1913 4. R. 45. B. H. 1).

Efter Ølinspektoratets Opgørelse var Antallet af Bryggerier ved Udgangen af Aaret 1913 334¹⁾; 36 af disse mangler i Industrietællingens Opgørelse, idet dog to er henregnede til Maltgørerier; enkelte er nedlagte, en Del synes at være Filialer under andre Bryggerier og er regnede sammen med Hovedforretningen, men de er saa godt som alle ganske smaa med en Produktion paa under 1 000 hl. Paa den anden Side har Industrietællingen 13 Virksomheder under Bryggerier, der ikke findes i Ølinspektoratets Fortegnelse, bl. a. fordi de først er oprettede i 1914.

Under »De forenede Bryggerier« er samlet 4 af de største københavnske Bryggerier, som i Forbindelse med »Carlsberg« ialt beskæftiger ca. 2 200 Arbejdere og producerede 1 078 000 hl; en anden større Sammenslutning er »De østjydske Bryggerier«, der driver 4 Bryggerier og beskæftiger 273 Arbejdere; disses Produktion var paa 123 000 hl.

Af de 334 Bryggerier, der ifl. Ølinspektoratets Opgørelse havde været i Virksomhed i 1913, producerede de 36 skattepligtigt Øl (heraf 2 udelukkende skattepligtigt Øl), medens 298 udelukkende producerede skattefrit Øl. Summariske Opgivelser om Produktionen og de anvendte Raastoffer foreligger fra Ølinspektoratet for samtlige disse Virksomheder.

Derimod foreligger der kun en egentlig Produktionsstatistik for de 36 Bryggerier med skattepligtig Produktion og for 55 af de Bryggerier, der kun producerede skattefrit Øl. Nedenstaaende Oversigt viser, hvorledes samtlige disse Bryggerier og de, for hvilke der foreligger Produktionsstatistik, fordeler sig efter Produktionens Størrelse.

Produktion	Samtlige skattefrie Bryggerier	heraf med Produktionsstatistik
under 1 000 hl	77	2
1—2 000 hl	88	7
2—3 000 -	51	3
3—5 000 -	47	15
5—10 000 hl	26	19
10 000 og derover	9	9
Tilsammen	298	55

¹⁾ Foruden 2, der intet havde produceret i 1913.

Det vil heraf ses, at jo større disse Bryggerier er, desto bedre er de repræsenterede i Produktionsstatistikken, der omfatter 55 pCt. af deres Produktion (605 000 hl af 1 100 000 hl). Af den samlede Produktion af skattefrit Øl omfatter den 66 pCt.

Beskæftigede	36 Bryggerier i 1913						39 Bryggerier i 1905					
	Sommer			Vinter			Sommer			Vinter		
	M.	Kv.	Tils.	M.	Kv.	Tils.	M.	Kv.	Tils.	M.	Kv.	Tils.
Ved Brygningen.....	200	—	200	183	—	183	677	1	678	587	1	588
— Maltgørieriet.....	64	2	66	187	—	187	8	—	8	183	—	183
— Aftapningen.....	518	1 186	1 704	418	855	1 273	504	1 233	1 737	450	974	1 424
Kuske m. fl.....	463	—	463	462	—	462	467	—	467	443	—	443
I Bødkerværkstedet....	25	—	25	26	—	26	462	14	476	380	10	390
I Maskinværkstedet....	132	—	132	118	—	118						
Andre Arbejdere.....	667	18	685	590	21	611						
I alt...	2 069	1 206	3 275	1 984	876	2 860	2 118	1 248	3 366	2 043	985	3 028

De 36 Bryggerier, der producerede skattepligtigt Øl, beskæftigede i 1913 gennemsnitlig i Sommersæsonen 3 275 Arbejdere og i Vintersæsonen 2 860. Deres Fordeling efter Beskæftigelsens Art er meddelt i ovenstaaende Tabel med Tilføjelse af de tilsvarende Tal for 1905.

Det vil navnlig bemærkes, at der ved selve Brygningen nu kun beskæftiges ca. 200 Arbejdere mod 600 à 700 i 1905, skønt Produktionen er omtrent uforandret; derimod er der flere beskæftiget ved »andet Arbejde«; men i det samlede Arbejdertal er der dog Nedgang¹⁾.

Fra de 55 Bryggerier med skattefri Produktion er det opgivet, at de i 1913 gennemsnitlig beskæftigede om Sommeren 845 og om Vinteren 751 Arbejdere; deres nærmere Fordeling efter Beskæftigelsens Art er meddelt omstaaende, hvor de 9 Bryggerier, hvis Produktion overstiger 10 000 hl, er udskilt for sig, og de øvrige 46, der repræsenterer alle de smaa Bryggerier, er holdt for sig.

¹⁾ Efter Industritæll. var Antallet af Arbejdere i Bryggerier og Ølftapningsanstalter

i 1914 2 440 Mænd og 1 669 Kvinder foruden 1 037 Bude og Kuske
- 1906 2 542 — - 1 393 — — 979 — - —

	9 Virksomh. m. over 10 000 hl						46 Virksomh. m. under 10 000 hl					
	Sommer			Vinter			Sommer			Vinter		
	M.	Kv.	Tils.	M.	Kv.	Tils.	M.	Kv.	Tils.	M.	Kv.	Tils.
Ved Brygningen	108	—	108	90	—	90	110	—	110	93	—	93
— Maltgørieret	—	—	—	40	—	40	13	—	13	16	—	16
— Aftapningen	60	109	169	49	73	122	32	7	39	23	5	28
Kuske og disses Hjælpere	170	—	170	148	—	148	108	—	108	96	—	96
I Bødkerværkstedet ...	6	—	6	9	—	9	2	—	2	2	—	2
I Maskinværkstedet ...	17	—	17	16	—	16	2	—	2	—	—	—
Andre Arbejdere	90	3	93	81	1	82	8	—	8	9	1	10
I alt...	451	112	563	433	74	507	275	7	282	239	6	245

Samtlige øvrige Bryggerier (243), der ikke er indbefattede i Produktionsstatistikken, maa antages at beskæftige henved 700 Arbejdere, men her maa desuden Indehaverne som Regel regnes med som direkte deltagende i Virksomheden. Gaar man ud fra, at disse 700 Arbejdere fordeler sig efter Beskæftigelse som Arbejderne i de ovenstaaende anførte 46 Virksomheder med en Produktion af under 10 000 hl, kan man beregne følgende procentvise Fordeling af Arbejderne i 1913 og i 1905 henholdsvis i Bryggerier med eller uden skattepligtig Produktion.

	Bryggerier med skattepl. Prod.		Bryggerier uden skattepl. Prod.	
	1913*)	1905*)	1913*)	1905*)
Ved Brygning og Maltning	8	20	35	51
— Aftapning	52	52	20	14
— Kørsel	14	14	35	31
— andet Arbejde	26	14	10	4
	100	100	100	100

*) Sommersæson.

Aarsagen til Forskellen mellem de to Grupper af Bryggerier, der her er stillede overfor hinanden, og den Udvikling, der har fundet Sted, skal dog næppe søges i Produktionens Art, men i Bryggeriernes

Størrelse og i den Form, i hvilken Produktionen afsættes (aftappet eller uaftappet). Dette fremgaar nærmere af nedenstaaende Oversigt, hvor 11 Storbryggerier (Produktion over 30 000 hl) er udskilte fra de øvrige 323; for disse sidste er Arbejdertallet og Fordelingen efter Beskæftigelse, som det vil fremgaa af det foregaaende, delvis beregnet. Modsætningen mellem disse to Grupper fremgaar af følgende:

	11 Storbryggerier			Øvrige Bryggerier		
	Antal Arb.	Procent-fordeling	Arb. pr. 1000 hl Øl	Antal Arb.	Procent-fordeling	Arb. pr. 1000 hl Øl
Brygning og Maltning	246	8	0,18	c. 550	30	0,50
Aftapning	1 482	50	1,09	c. 525	28	0,48
Kørsel	511	17	0,37	c. 500	27	0,45
Andet Arbejde	724	25	0,58	c. 275	15	0,25
	2 963	100	2,17	c. 1 850	100	1,68

De store Bryggerier har i Forhold til Produktionsmængden flere Arbejdere end de smaa, men dette skyldes dels, at de sælger langt mere aftappet Øl end de smaa¹⁾, dels at de beskæftiger et forholdsvis stort Antal faste Haandværkere og andre ved »andet Arbejde«; de store Bryggeriers tekniske Overlegenhed fremgaar deraf, at de ved selve Brygningen kun anvender 18 Mand pr. 100 000 hl, medens de andre anvender 50.

Den samlede Produktion af skattepligtigt Øl havde i 1913 en Værdi af henved 28 Mill. Kr. mod ca. 21 Mill. Kr. i 1905. Omstaaende er givet en specificeret Oversigt over Mængde og Værdi²⁾, idet Tallene for 1905 er vedføjede til Sammenligning.

Medens Mængden af den samlede Produktion, som det vil

¹⁾ Den samlede Mængde, der sælges aftappet, kan ikke opgøres for de smaa Bryggerier. Af de 11 Bryggerier er i 1913 solgt aftappet 843 000 hl eller 655 hl pr. Aftapningsarbejder. I de mindre Bryggerier er det tilsvarende Tal efter en Del Stikprøver kun 400—500 hl pr. Arb.

²⁾ En stor Del af Bryggerierne har opgivet Produktionen i Regnskabsaaret 1. Okt. 1912 til 30. Sept. 1913, og de her meddelte Tal stemmer derfor ikke helt overens med de i Stat. Medd. 4. R. 45. B. 1. H. anførte.

	Solgt uaftappet		Solgt aftappet		Tilsammen	
	Mængde	Salgsværdi	Mængde	Salgsværdi	Mængde	Salgsværdi
	hl	1000 Kr.	hl	1000 Kr.	hl	1000 Kr.
1913						
Pilsnerøl	32 595	821	543 402	16 739	575 997	17 560
Lagerøl	22 961	572	301 464	8 744	324 425	9 316
Porter	5 399	188	15 130	593	20 529	781
Münchnerøl	2 182	55	3 140	71	5 322	126
Tilsammen	63 137	1 636	863 136	26 147	926 273	27 783
1905						
Pilsnerøl	84 950	1 679	277 398	7 438	362 348	9 117
Lagerøl	174 789	3 398	316 685	7 884	491 474	11 282
Porter	11 970	338	6 922	249	18 892	587
Münchnerøl	131	5	164	11	295	16
Tilsammen	271 840	5 420	601 169	15 582	873 009	21 002

ses, er saa godt som uforandret, er der foregaaet væsentlige Forskydninger mellem de forskellige Ølsorter, idet Pilsnerøllet har indtaget Lagerøllets Plads som den vigtigste Ølsort. Forskydningen gaar saaledes fra de stærkere over mod de lettere Ølsorter.

Dernæst ses det, at en større Del af Produktionen i 1913 er solgt aftappet. Af 100 Liter solgtes nemlig aftappet:

	1913	1905
Pilsnerøl	94,3	76,5
Lagerøl	92,9	64,4
Porter	73,7	36,6
Münchnerøl	59,0	55,6
Tilsammen	93,2	68,9

Gennemsnitsprisen for det skattepligtige Øl var i 1913 Kr. 25,91 pr. hl uaftappet og Kr. 30,30 pr. hl aftappet mod henholdsvis Kr. 19,90 og Kr. 25,90 pr. hl. i 1905. For de enkelte Sorter fremgaar Gennemsnitspriserne af følgende Oversigt:

Pris pr. hl	Uaftappet		Aftappet	
	1913	1905	1913	1905
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Pilsnerøl	25,20	19,75	30,30	26,30
Lagerøl	24,90	19,45	29,00	24,90
Porter	34,80	28,25	39,20	36,00

Prisstigningen paa ca. 6 Kr. pr. hl for uaftappet og ca. 4 Kr. pr. hl for aftappet, skattepligtigt Øl skyldes for en væsentlig Del Ølafgiftens Forhøjelse, idet denne i 1905 var Kr. 9,00 pr. Td. (= Kr. 6,85 pr. hl), men ved Loven af 8. Juni 1912 forhøjedes til Kr. 9,50 pr. hl, dog med en Moderation for de første 8 000 hl, der aarlig udleveres fra hvert Bryggeri, paa 2 Kr. for de første 2 000 hl, $1\frac{1}{2}$, 1 og $\frac{1}{2}$ Kr. for hver følgende 2 000 hl; Øl, der eksporteres, er fritaget for Afgift.

Den faktisk erlagte Afgift blev i 1913 for 8 Bryggerier, der kun producerede under 2 000 hl (ialt 11 400 hl), Kr. 7,50 pr. hl og naaede for de største Bryggerier op til henimod 9 Kr. pr. hl.

Af skattefrit Øl fremstillede de 36 skattepligtige Bryggerier ialt 384 290 hl; medens de 53 skattefrie Bryggerier, for hvilke der foreligger nærmere Oplysninger, tilvirkede 605 341 hl. En specificeret Oversigt er givet omstaaende.

Den samlede Produktion af skattefrit Øl udgjorde efter Opgivelse fra Ølinspektoratet i 1913 1 495 000 hl; i de Bryggerier, der ikke er indbefattede i foranstaaende Tabel, er altsaa tilvirket ca. 500 000 hl, hvoraf $\frac{5}{6}$ kan antages at være Hvidtøl og Resten Skibsøl, idet de andre Sorter kun tilvirkedes af enkelte store Bryggerier; den ansatte Fordeling mellem Hvidtøl og Skibsøl er den, man finder for de skattefrie Bryggerier, for hvilke der foreligger Produktionsstatistik, naar man udskiller de 9 største. Den samlede Produktion fordelte sig herefter paa omtrent følgende Maade i 1913 og i 1905:

	1913	1905
	1000 hl	1000 hl
Hvidtøl	1 112	1 212
Skibsøl	240	190
Dobbeltøl	62	40
Maltøl	8	8
A. skattefrit Øl.	73	94
Tilsammen	1 495	1 544

Af Hvidtøl og Skibsøl sælges kun ca. 5 pCt. aftappet fra Bryggerier, medens den ganske overvejende Del af de øvrige Sorter er aftappet.

	Solgt uaftappet		Solgt aftappet		Tilsammen	
	Mængde	Salgs- værdi	Mængde	Salgs- værdi	Mængde	Salgs- værdi
	hl	1000 Kr.	hl	1000 Kr.	hl	1000 Kr.
36 skattepl. Bryggerier						
Hvidtøl	262 994	1 680	16 035	166	279 029	1 846
Skibsøl	49 862	353	996	11	50 858	364
Dobbeltøl	2 071	29	18 655	401	20 726	430
Maltøl	"	"	2 437	71	2 437	71
Skattefrit bajersk Øl	958	11	22 181	457	23 139	468
Skattefri Porter	54	1	8 047	233	8 101	234
Tilsammen	315 939	2 074	68 351	1 339	384 290	3 413
53 skattefri Bryggerier						
Hvidtøl	385 258	2 488	20 850	187	406 108	2 675
Skibsøl	105 355	755	6 271	63	111 626	818
Dobbeltøl	110	1	40 549	875	40 659	876
Maltøl	20	—	5 644	201	5 664	201
Skattefrit bajersk Øl	"	"	36 161	786	36 161	786
Skattefri Porter	"	"	5 123	158	5 123	158
Tilsammen	490 743	3 244	114 598	2 270	605 341	5 514
Tilsammen						
Hvidtøl	648 252	4 168	36 885	353	685 137	4 521
Skibsøl	155 217	1 108	7 267	74	162 484	1 182
Dobbeltøl	2 181	30	59 204	1 276	61 385	1 306
Maltøl	20	—	8 081	272	8 101	272
Skattefrit bajersk Øl	958	11	58 342	1 243	59 300	1 254
Skattefri Porter	54	1	13 170	391	13 224	392
I alt	806 682	5 318	182 949	3 609	989 631	8 927

Priserne paa de skattefri Ølsorter var i de to Aar gennemsnitlig følgende:

Pris pr. hl	Uaftappet		Aftappet	
	1913 Kr.	1905 Kr.	1913 Kr.	1905 Kr.
Hvidtøl	6,40	4,60	9,57	9,80
Skibsøl	7,15	6,15	10,20	10,25
Dobbeltøl	13,80	14,50	21,60	19,50
Andet skattefrit Øl	—	—	22,90	20,50

Af Maltekstrakt fremstilledes i 1913 paa de 36 skattepligtige Bryggerier 4 285 hl til en Værdi af 212 000 Kr., medens de 53 skattefri Bryggerier fremstillede 880 hl til en Værdi af 30 000 Kr. Den samlede Produktion var saaledes 5 165 hl mod 3 765 hl i 1905.

Gærsalget indbragte i 1913 paa samtlige de her omhandlede Bryggerier ialt 30 000 Kr., Salg af Mask og Maltspirer ialt 810 000 Kr., medens der af Bærme afsattes 6 317 hl til en Værdi af 3 000 Kr.

Om de til Ølbrygningen forbrugte Raastoffer skal henvises til de aarlige Hæfter om »Statskontrollerede Produktioner«. Kun skal det angaaende Forbruget af Malt anføres, at dette i samtlige Bryggerier udgjorde 30 900 Tons, hvoraf anvendtes til skattepligtigt Øl 16 100 Tons og til skattefrit Øl 14 800 Tons; til hver hl skattepligtigt Øl anvendes ca. 16 kg Malt, til det skattefrie ca. 10 kg.

Af den anvendte Malt fremstilles langt den største Del i Bryggerierne selv; nogle Bryggerier (efter Produktionsstatistikken 31, men hertil skal sikkert lægges adskillige Smaabryggerier) fremstiller foruden Malt til eget Forbrug ogsaa Malt til Salg eller malter for andre, der selv leverer Korn. Desuden er der 3 større Maltfabrikker her i Landet, der i 1913 fremstillede 3 814 Tons Malt til en Værdi af 850 000 Kr.; hertil anvendtes 4 785 Tons Byg.

Den samlede Mængde Byg, der i 1913 anvendtes til Malt, kan anslaaes til henimod 50 000 Tons. Af dansk Malt udførtes i samme Aar 1 800 Tons.

Man har gennem Produktionsstatistikken søgt Oplysning om Værdien af det i Bryggeriernes Værksteder udførte Bødker- og Maskinreparationsarbejde; for de Bryggerier, hvorfra Oplysninger foreligger, er Beløbene herfor opgjorte til henholdsvis 62 000 og 179 000 Kr.

Indførselen af Øl til Danmark er ubetydelig; der indførtes i 1913 kun af Sorter, svarende til vort skattepligtige Øl, ialt 926 hl til en Værdi af 30 000 Kr. Udførselen omfattede 46 662 hl skattepligtigt Øl til en Værdi af 1 189 000 Kr. og 1 135 hl skattefrit Øl til en Værdi af 22 000 Kr. Over Halvdelen af Eksporten gik til Storbritannien, medens Resten sendtes til spredte Bestemmelsessteder over hele Jorden.

9. Spritfabrikker.

Om Landets Spritfabriker og deres Produktion foreligger der ligesom om Ølbryggerierne Oplysninger i det aarlig udkommende Hæfte om de »Statskontrollerede Produktioner«¹⁾. Her skal derfor i det væsentlige kun behandles de særlige Oplysninger, som er fremskaffet i Anledning af Produktionsstatistikken for 1913.

Ved Industritællingen 1914 taltes ialt 39 »Brændevinsbrændrier, Destillationsanstalter og Gærfabriker«, men en stor Del af disse var Bitterfabrikker, Likørdestillationsanstalter o. l. med ganske ringe Arbejdskraft. Egentlige Spritfabrikker var kun 26, mod 40 i 1905. Af de 26 Virksomheder var 7 af de største samlede under A/S De danske Spritfabrikker. Antallet af Fabriker har i en lang Aarrække været stærkt nedadgaaende, hvorom der gives nærmere Oplysninger i det nævnte Hæfte af Stat. Medd.

De 26 Fabriker beskæftigede i 1913 gennemsnitlig 669 Arbejdere, fordelt mellem Produktionens forskellige Led som vist i nedenstaaende Oversigt.

	Mænd	Kvinder	Tilsammen
Ved selve Fabrikationen.....	495	3	498
Ved Aftapning	31	48	79
I Bødkerværkstedet	19	1	20
I øvrigt.....	72	»	72
I alt ..	617	52	669

Den samlede Salgværdi af Produktionen var i 1913 ialt 15 857 000 Kr., hvoraf langt den største Del faldt paa Raasprit med 12 543 000 Kr. Omstaaende er givet en Oversigt over Fabrikernes Tilvirkning og Afsætning af Sprit i 1913, idet nogle Tal for 1905 er tilføjet til Sammenligning²⁾.

¹⁾ Se for 1913 Stat. Medd. 4. R. 45. Bd. Hæfte 1.

²⁾ De her anførte Tal stemmer ikke ganske overens med de i Hæftet om de statskontrollerede Produktioner nævnte (13 099 200 l), idet Fabrikernes Regnskabsaar i Regelen først slutter et Par Dage ind i Januar, medens Beskatningseftersynet finder Sted den 31. December.

	Mængde	Salgsværdi	Pris pr. l
Raasprit:			
Produktion 1913:	1000 l à 100 %	1000 Kr.	Øre
I alt	13 095	12 543	—
Heraf denat. paa Fabrikkerne	1 549	551	—
Afsætning 1913:			
Denatureret Sprit	1 591	583	37
Renset Sprit	3 601	4 018	116
Akvavit og Brændevin ...	8 458	9 739	115
Raasprit til Forbrugere ...	120	126	105
Tilsammen ..	13 770	14 466	105
Afsætning 1905	c. 15 700	9 681	62

Det vil ses, at medens den afsatte Mængde er gaaet noget tilbage siden 1905, er Salgsværdien steget ret stærkt, hvilket er en Følge af Beskatningslovene af 1908, der forhøjede Afgiften pr. Liter à 100 pCt. fra 19 til 60 Øre; Afgiften tilbagebetales for Sprit, der denatureres eller udføres.

En Oversigt over de 26 Virksomheders Produktion af Gær, Bærme og Mask i 1913 er givet nedenstaaende, idet Tallene for 1905 er vedføjede til Sammenligning.

	1913		1905		
	Mængde	Salgsværdi	Mængde	Salgsværdi	
		1000 Kr.		1000 Kr.	
Pressegær	Tons	2 951 *)	2 096	2 716	1 429
Bærme solgt	1000 hl	1 626	860	1 720	916
— opfodret i egen Bedrift —		73	30	286	107
Mask solgt	Tons	834	167	—	—
— opfodret i egen Bedrift —		5	—	—	—

*) I Heftet om statskontrollerede Produktioner er Gærproduktionen i 1913 opgivet til 2814 Tons, idet der er regnet med ren Gær, medens Salgsvareren ofte iblandes fremmede Bestanddele, navnlig Kartoffelstivelse.

Gærprisen, som i 1905 var 53 Øre pr. kg, var i 1913 steget til 71 Øre pr. kg. Den opfodrede Bærme ansattes i begge Aar til lidt lavere Priser end den solgte, idet denne sidste baade i 1905

og i 1913 kostede 53 Øre pr. hl, medens den opfodrede i 1905 ansattes til 37 Øre pr. hl, i 1913 til 42 Øre pr. hl.

De 26 Fabrikker anvendte i 1913 følgende Raastoffer¹⁾:

	Tons
Majs	26 440
Ris, Tapioca o. l.	15
Andre Kornsorter.	18 512
Kartofler.	3 265
Kartoffelmel.	711
Kul	32 529
	hl
Ølbærme	1 772

De anvendte Raastoffer varierer en Del fra Aar til Aar, hvorom kan henvises til Hæfterne om de statskontrollerede Produktioner. Samme Sted vil man finde udførlige Oplysninger om Ind- og Udførsel af Spiritus og om det indenlandske Forbrug.

Paa Fabrikernes Bødkerværksteder udførtes i 1913 forskellige Arbejder til en samlet Værdi af ca. 28 000 Kr.

10. Eddike- og Sennepsfabrikker.

Under denne Gruppe optaltes ved Industritællingen 1914 ialt 29 Virksomheder. Oplysninger om Produktionsforholdene i 1913 foreligger for 16 af disse Virksomheder med et samlet gennemsnitligt Arbejdertal af 117. Der mangler saaledes Oplysninger fra 13 Virksomheder, nemlig fra 5 Eddikefabrikker med 5 Arbejdere og fra 8 Sennepsfabrikker med 12 Arbejdere.

Af de nævnte 16 Fabrikker fremstillede 6 baade Eddike og Sennep, af de 10 øvrige fabrikerede 6 kun Eddike, 3 kun Sennep, medens 1 udelukkende fremstillede Eddikesyre og Eddikeæther.

De 16 Fabrikker beskæftigede i 1913 gennemsnitlig ialt 117 Arbejdere, hvoraf 98 Mænd og 19 Kvinder. Den nærmere Fordeling indenfor Virksomheden vil iøvrigt fremgaa af omstaaende Oversigt.

¹⁾ De hér angivne Mængder svarer ikke ganske til de i Stat. Medd. 4. R. 45. B. 1. H. anførte Tal, idet der i disse sidste er fradraget Svind.

	Mænd	Kvinder	Tils.
Ved Tilvirkning af Eddike	27	»	27
— Aftapning	2	7	9
— Tilvirkning af Sennep	9	»	9
— Pakning	»	12	12
I Bødkerværkstedet	15	»	15
Lagerarbejdere o. l.	45	»	45
I alt	98	19	117

Salgsværdien af de 16 Virksomheders samlede Produktion udgjorde i 1913 ialt 980 000 Kr. I 1905, da Oplysning forefandt for 15 Virksomheder, men manglede for 12 Smaa virksomheder, udgjorde den samlede Produktions Salgsværdi 731 000 Kr. Den nærmere Fordeling paa de forskellige Produkter vil ses af hosstaaende Oversigt.

	1913		1905	
	Mængde	Værdi	Mængde	Værdi
	Tons	1000 Kr.	Tons	1000 Kr.
Eddike	4 736*)	508	4 311	464
Cider (Rosinvin).	152	65	215	59
Eddikesyre og -æther.	179	157	»	»
Tør Sennep	64	80	68	} 208
Udrørt Sennep	486	170	433	
Tilsammen	5 617	980	5 027	731

*) Heraf ved Gæring 4409 Tons, af Eddikesyre 327 Tons. Paa Fabrikkerne aftappedes 165 Tons.

Specialindførselen af Eddike og Eddikesyre udgjorde i 1913 ialt kun henholdsvis 29 og 32 Tons, og er saaledes forsvindende i Sammenligning med den indenlandske Produktion, af hvilken ogsaa en ringe Del gik til Udlandet.

Af Sennep indførtes 42 Tons i malet, tør Tilstand, medens Udførselen var betydningsløs. Ogsaa her tilfredsstilles Forbruget altsaa næsten udelukkende af den indenlandske Industri.

De vigtigste af de til ovennævnte Produktion anvendte Raa-stoffer var følgende:

	Tons
Til Eddike:	
Sprit	319
Eddikesyre	20
Rosiner	66
Til Sennepe:	
Renset Sennepefrø.....	179
Eddike indkøbt	3
— af egen Tilv... 108	
Til Eddikesyre:	
Kalkacetat	351
Svovlsyre	221
Spiritus	735

Ved Siden af den egentlige Virksomhed har de 16 Fabrikker udført Bødkerarbejde til en samlet Værdi af 30 000 Kr.

11. Salt- og Kokesværker.

Af Salt- og Kokesværker taltes i 1914 ialt 6, som alle har afgivet Oplysninger om Produktionen i 1913. Yderligere har man modtaget saadanne Oplysninger fra en Fabrik, som indstillede Virksomheden i Efteraaret 1913, saaledes at de her anførte Tal vedrører ialt 7 Fabrikker. Alle disse fremstillede baade Køkkensalt og Kokes eller Cinders, men kun 3 fremstillede tillige Smørsalt og kun 1 Taffelsalt.

De 7 Fabrikker beskæftigede i 1913 gennemsnitlig tilsammen 177 Arbejdere, hvoraf 121 opførtes som Arbejdsmænd og Fyrbedere, 6 som Formænd og Resten som Kuske o. l. Alle Arbejderne var Mænd.

Produktionens Mængde og Salgsværdi vil fremgaa af omstaaende Oversigt, som tillige indeholder de tilsvarende Tal for 1905, omfattende alle Landets daværende Fabrikker paa en enkelt ubetydelig nær.

Det vil ses, at Fabrikernes Salgsproduktion i 1913 udbragtes til betydelig lavere Priser end i 1905, skønt Verdensmarkedets Saltpriser i de mellemliggende Aar nærmest har været opadgaaende. Dette hidrører fra, at Indførselstolden paa raffineret

	1913		1905	
	Mængde	Værdi	Mængde	Værdi
	Tons	1000 Kr.	Tons	1000 Kr.
Salt.....	23 595	626	22 900	1017
Heraf Køkksalt . . .	18 160	395	—	—
— Smørsalt	5 204	217	—	—
— Taffelsalt	331	14	—	—
Kokes og Cinders . . .	26 279	802	21 855	510

Salt ved Toldloven af 1908 nedsattes fra 2,1 til 0,2 Øre pr. kg, idet samtidig Tolden paa Stensalt (1,7 Øre pr. kg) bortfaldt. Prisfaldet paa Salt modvirkes kun tildels af en forøget Kokesproduktion og en Prisstigning paa Kokes. Den samlede Værdi af Produktionen i 1913 var 1 425 000 Kr., medens den i 1905 var 1 527 000 Kr.

Specialindførselen af raffineret Salt, Kogsalt, Havsalt og pulveriseret Stensalt androg i 1913 ialt 32 445 Tons til en Værdi af 805 000 Kr. I 1905 var den tilsvarende Indførsel 21 652 Tons til en Værdi af 485 000 Kr. Det vil heraf ses, at medens den indenlandske Produktion i 1905 dækkede ca. 51 pCt. af det samlede Forbrug, var den i 1913 trængt tilbage til kun at levere ca. 42 pCt. af Forbruget.

Som Raastof til Saltproduktionen anvendte Fabrikkerne 22 994 Tons Stensalt og 100 Tons Kogsalt og pulveriseret Stensalt; til Saltraffineringen anvendtes 38 024 Tons Kul, hvoraf udvandt som nævnt 26 279 Tons Kokes og Cinders.

12. Tobaks-, Cigar- og Cigaretfabrikker.

Ved Industritællingen i 1914 taltes her i Landet i alt 401 Tobaks-, Cigar- og Cigaretfabrikker med 8 278 Arbejdere. Af disse Virksomheder har 153 med 8 022 Arbejdere meddelt Oplysninger om deres Produktion m. v. i 1913. Der mangler altsaa Oplysning om Produktion m. v. fra 248 Virksomheder, hvoraf de 126 ikke havde fremmed Medhjælp, og de øvrige tilsammen kun beskæftigede 256 Arbejdere. I omstaaende Oversigt findes Arbejdertallet fordelt paa Landets Hoveddele, sidestillet med det samlede Antal Tobaks-, Cigar- og Cigaretfabrikker.

	If. Industritællingen		Oplysninger om Produktionen m. v. vedrører	
	Antal Virksomheder	Antal Arbejdere	Antal Virksomheder	Antal Arbejdere
	Hovedstaden	155	4 513	67
Provinsbyerne	192	3 674	79	3 561
Landdistrikterne	54	91	7	73
Hele Landet	401	8 278	153	8 022

	København				Provinserne				Hele Landet			
	Mænd	Kvinder	Halvdagsbørn	Tilsammen	Mænd	Kvinder	Halvdagsbørn	Tilsammen	Mænd	Kvinder	Halvdagsbørn	Tilsammen
Beskæftigede ved Tilvirkning af:												
Cigarer og Cigarillos:												
Stripper og Dæksm.	10	849	9	868	19	586	32	637	29	1 435	41	1 505
Heraf Hjemmearbejdere	»	17	»	17	»	137	»	137	»	154	»	154
Cigarmagere	862	418	16	1 296	1 014	39	11	1 064	1 876	457	27	2 360
Heraf Hjemmearbejdere	64	60	»	124	17	2	»	19	81	62	»	143
Ovrrullere	21	703	»	724	95	248	»	343	116	951	»	1 067
Heraf Hjemmearbejdere	16	583	»	599	10	89	»	99	26	672	»	698
Vikkelmagere	3	374	17	394	4	88	»	92	7	462	17	486
Sorterere	253	31	11	295	146	54	»	200	399	85	11	495
Pakkere, Klistere m. v.	27	154	57	238	24	114	3	141	51	268	60	379
Tilsammen	1 176	2 529	110	3 815	1 302	1 129	46	2 477	2 478	3 658	156	6 292
Heraf Hjemmearbejdere	80	660	»	740	27	328	»	255	107	888	»	995
Røgtobak:												
ved selve Fabrikationen	26	15	6	47	99	34	27	160	125	49	33	207
— Kardusering	6	14	13	33	47	93	27	167	53	107	40	200
Tilsammen	32	29	19	80	146	127	54	327	178	156	73	407
Skraatobak:												
Stripper	»	52	»	52	9	151	4	164	9	203	4	216
Spindere	34	10	»	44	157	4	»	161	191	14	»	205
Hjælpere for Spindere	4	16	126	146	26	60	70	156	30	76	196	302
ved Detailpakning	1	23	27	51	46	65	32	143	47	88	59	194
Tilsammen	39	101	153	293	238	280	106	624	277	381	259	917
Cigaretter:												
ved selve Fabrikationen	13	24	1	38	10	9	8	27	23	33	9	65
— Detailpakning	»	69	»	69	»	49	»	49	»	118	»	118
— Æskefabrikation	1	27	»	28	8	53	2	63	9	80	2	91
Tilsammen	14	120	1	135	18	111	10	139	32	231	11	274
Lagerarb., Kuske o. l.	53	4	8	65	55	4	8	67	108	8	16	132
I alt	1 314	2 783	291	4 388	1 759	1 651	224	3 634	3 073	4 434	515	8 022

I Tabellen Side 59 har man givet en Oversigt over Arbejderne (Mænd og Kvinder over 14 Aar samt Halvdagsbørn), fordelt efter deres Beskæftigelse.

Som det ses, var i alt 995 Arbejdere (hovedsagelig Kvinder) beskæftigede i deres Hjem ved Tilvirkning af Cigarer og Cigarillos, navnlig som Overrullere. Tallet paa de hjemmearbejdende Cigararbejdere maa endda sættes noget højere, idet disse Arbejdere ofte har Hjælpere.

I nedenstaaende Oversigt vil man finde Arbejderne procentvis fordelt efter Tobaksindustriens Hovedgrene i 1913 og 1905.

Af 100 Arbejdere var beskæftigede ved Tilvirkning af:	Hovedstaden		Provinserne		Hele Landet	
	1913	1905	1913	1905	1913	1905
Cigarer og Cigarillos	88	86	69	61	80	74
Skraatobak	7	10	18	27	12	18
Røgtobak	2	4	9	12	5	8
Cigaretter	3	"	4	"	3	"
Tilsammen ...	100	100	100	100	100	100

Af Tobaksindustriens samtlige Arbejdere var i 1913 over Halvdelen (55 pCt.) Kvinder, 38 pCt. var Mænd og 7 pCt. Halvdagsbørn, jfr. nedenstaaende Oversigt; men det maa erindres, at Fabrikloven af 29. April 1913 i væsentlig Grad har ændret Forholdene. Ved Industri-tællingen i 1914 var der kun beskæftiget 277 Børn i dette Fag.

Beskæftigede ved Tilvirkning af	Af 100 Arbejdere var		
	Mænd	Kvinder	Halvdagsbørn
Cigarer og Cigarillos.....	39	58	3
Røgtobak	44	38	18
Skraatobak	30	42	28
Cigaretter	12	84	4
Hele Tobaksindustrien ...	38	55	7

579 af de 8 022 Arbejdere var Lærlinge, jfr. nedenstaaende Oversigt:

	Hovedstaden		Provinserne		Hele Landet	
	Mænd	Kvinder	Mænd	Kvinder	Mænd	Kvinder
Cigarmagerlærlinge ...	63	106	249	44	312	150
Sortererlærlinge	35	4	28	2	63	6
Tobaksspinderlærlinge..	9	3	33	3	42	6
Tilsammen ...	107	113	310	49	417	162

Med Hensyn til Anvendelsen af Arbejdsmaskiner indeholder nedenstaaende Oversigt Oplysning om Antallet af Spindeborde i Skraatobaksfabrikkerne.

	Antal Skraatobaks- fabrikker	Heraf med Spindeborde drevne ved		Antal Spindeborde drevne ved	
		Haandkraft	Mek. Kraft	Haandkraft	Mek. Kraft
Hovedstaden . . .	5	3	3	32	20
Provinserne . . .	39	15	24	68	86
Hele Landet . . .	44	18	27	100	106

Af Cigarfabrikkerne var der 10, der benyttede almindelige Vikkelmaskiner (Wertheimer-Maskiner), medens 11 anvendte automatiske Vikkelmaskiner; jfr. nedenstaaende Oversigt:

	Antal Cigarfabrikker med automatiske Vikkel- maskiner med			Antal automatiske Vikkelmaskiner drevne ved		
	Wertheimer- Maskiner	Haandkraft	Mek. Kraft	Wertheimer- Maskiner	Haandkraft	Mek. Kraft
Hovedstaden . . .	4	1	2	26	16	2
Provinserne . . .	6	"	8	25	"	27
Hele Landet . . .	10	1	10	51	16	29

Af Cigaretfabrikkerne anvendte 7 Arbejdsmaskiner, nemlig i alt 16 Hylstermaskiner, 17 Stoppemaskiner og 8 Strengemaskiner, alle med mekanisk Kraft.

Af de 153 her omhandlede Virksomheder var 82 (48 i Hovedstaden og 34 i Provinserne) rene Cigarfabrikker, 4 tilvirkede udelukkende Cigaretter, 8 udelukkende Skraa og Snustobak, 1 udelukkende Snustobak og 1 udelukkende Røgtobak.

I øvrigt fordelte Virksomhederne sig efter Produktionens Art som vist i nedenstaaende Tabel:

	Antal Virksomheder, der tilvirkede:	Kbhvn.	Provinserne	Hele Landet
Cigarer, Haandarbejde . .	33		28	61
— , Formarbejde . . .	61		62	123
— , Maskinarbejde . . .	3		8	11
Cigarillos	30		29	59
Cigaretter	8		2	10
Røgtobak	14		41	55
Skraatobak	5		39	44

Antal Virksomheder, der tilvirkede:	Kbhvn.	Provinserne	Hele Landet
Kardusskraa.....	"	19	19
Snustobak.....	3	15	18
Spunden Snustobak.....	1	1	2

Værdien af de 153 Virksomheders samlede Produktion er efter de foreliggende Oplysninger opgjort til 24,44 Mill. Kr.

I efterstaaende Tabel findes Produktionens Mængde og Værdi specificeret efter Hovedartikler, særskilt for Hovedstaden og Provinserne, og til Sammenligning har man tilføjet, hvad der foreligger om Produktionen i Aaret 1905 hos 179 Virksomheder med 6 798 Arbejdere (af i alt 411 Virksomheder med 7 055 Arbejdere).

	1913 (153 Virksom-					
	Hovedstaden			Provinserne		
	Mængde	Vægt	Salgs- værdi	Mængde	Vægt	Salgs- værdi
	Mille	1000 kg	1000 Kr.	Mille	1000 kg	1000 Kr.
Cigarer, Haandarbejde.....	35 246	213	2 939	7 998	44	594
— Formarbejde.....	114 371	627	5 704	68 598	362	3 422
— Maskinarbejde.....	862	4	30	18 667	105	671
Tilsammen Cigarer...	150 479	844	8 673	95 263	511	4 687
Vikler til Salg.....	3 622	19	78	—	—	—
Cigarillos.....	30 563	65	684	36 135	77	824
Stilke fra Cigarfabrik, solgt...	—	204	136	—	49	24
Cigaretter.....	128 901	125	1 153	134 961	100	802
Røgtobak.....	—	569	969	—	1 292	2 452
Skraatobak.....	—	212	779	—	598	2 269
Kardusskraa.....	—	—	—	—	469	669
Snustobak.....	—	35	46	—	65	106
Spunden Snustobak.....	—	33	74	—	1	2
Stilke fra Skraatobaksfabr., solgt	—	15	7	—	20	8
Tilsammen...	—	—	12 599	—	—	11 843

*) Herunder er henført 500 Mille Cigaretter.

Som i det foregaaende nævnt, mangler der Oplysninger fra 248 Virksomheder. Om disse 248 Virksomheder kan man formentlig med nogenlunde Sikkerhed gaa ud fra, at de var rene Cigarfabrikker, og hvis man anslaa deres Produktion til ca. 25 Mill.

Stkr. Cigarer til en Værdi af ca. 1,2 Mill. Kr., kan Landets hele Produktion af Cigarer i 1913 sættes til ca. 270 Mill. Stkr. til en samlet Værdi af ca. 14,5 Mill. Kr. I 1905 var Landets Produktion af Cigarer anslaaet til ca. 225 Mill. Stkr. til en samlet Værdi af ca. 10 Mill. Kr. Tallene viser, at Cigarindustriens Produktion, hvad Mængden angaar, er steget med ca. 20 pCt. i Aarene fra 1905 til 1913, og endda maa Aaret 1913 regnes for et uheldigt Aar for Cigarindustrien, idet en Strejke i Foraaret 1913 bevirkede, at omtrent samtlige Landets større Cigarfabrikker maatte indskrænke eller endog standse deres Virksomhed i ca. 8 Uger.

Hvad Tobaksindustrien angaar — og for denne Industris Ved-

heder)			1905 (179 Virksomheder)								
Hele Landet			Hovedstaden			Provinserne			Hele Landet		
Mængde	Vægt	Salgs-værdi	Mængde	Vægt	Salgs-værdi	Mængde	Vægt	Salgs-værdi	Mængde	Vægt	Salgs-værdi
Mille	1000 kg	1000 Kr.	Mille	1000 kg	1000 Kr.	Mille	1000 kg	1000 Kr.	Mille	1000 kg	1000 Kr.
43 244	257	3 533	114 000	—	5 677	67 000	—	2 727	181 000	—	8 404
182 969	989	9 126		—	—	—	—	—	—	—	—
19 529	109	701		9 600	—	346	18 000	—	525	27 600	—
245 742	1 355	13 360	123 600	—	6 023	85 000	—	3 252	208 600	—	9 275
3 622	19	78	5 700	—	98	—	—	34	—	—	132
66 698	142	1 508	11 400	—	258	9 600	—	232	21 000	—	490
—	253	160	—	—	—	—	—	—	—	—	—
263 862	225	1 955	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	1 861	3 421	—	422	543	—	1 763	2 302	—	2 185	2 845
—	810	3 048	—	220	642	—	1 004	2 335	—	1 224	2 977
—	469	669									
—	100	152									
—	34	76	—	43	74	—	23	30	—	66	104
—	35	15	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	24 442	—	—	7 638	—	—	8 185	—	—	15 823

kommende maa de foreliggende Oplysninger antages at være saa godt som udtømmende —, viser Tallene ikke tilnærmelsesvis saa stærk en Stigning, ja, der er endog i 1913 tilvirket en mindre Mængde Røgtobak end i 1905.

I 1905 blev der saa godt som slet ikke tilvirket Cigaretter her i Landet. I 1913 fandtes der iflg. Oplysninger fra Cigaretbeskatningen 22 Cigaretfabrikker her i Landet. Disse Fabrikker fabrikerede tilsammen ca. 270 Mill. Cigaretter. De 10 her omhandlede Cigaretfabrikker tilvirkede i alt ca. 264 Mill. Cigaretter.

Tilvirkningen af Cigarillos er den Industri, der næstefter Cigaretindustrien er gaaet forholdsvis mest frem, idet der i 1913 blev produceret over 3 Gange saa mange Cigarillos som i 1905. Det er navnlig Provinsfabrikkerne, der har lagt mere Vægt paa denne Industri; her er Produktionens Mængde steget til omtrent det 4-dobbelte.

Med Hensyn til Produktionens Salgspris vil nedenstaaende Tabel give Oplysninger.

	Hovedstaden		Provinserne	
	Salgspris		Salgspris	
	pr. Mille	pr. kg	pr. Mille	pr. kg
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Cigarer, Haandarbejde	83,4	13,8	74,3	13,5
— Formarbejde	49,9	9,1	49,9	9,4
— Maskinarbejde	34,9	7,5	35,9	6,5
Vikler til Salg	21,5	4,1	—	—
Cigarillos	22,4	10,5	22,8	10,7
Stilke fra Cigarfabrikationen	—	0,7	—	0,5
Cigaretter	8,9	9,2	5,9	8,0
Røgtobak	—	1,7	—	1,9
Skraatobak	—	3,7	—	3,8
Kardusskraa	—	—	—	1,4
Snustobak	—	1,3	—	1,6
Spunden Snustobak	—	2,2	—	2,0
Stilke fra Skraatobaksfabrikationen	—	0,5	—	0,4

I omstaaende Oversigt er angivet Mængden og Værdien af den fra Udlandet indførte forarbejdede Tobak sammenlignet med Mængden og Værdien af de her omhandlede 153 Virksomheders Produktion, samt Mængden og Værdien af Udførselen til Udlandet af indenlandske Varer:

	Produktion		Indført		Udført	
	Mængde	Salgsværdi	Mængde	Værdi	Mængde	Værdi
	kg	Kr.	kg	Kr.	kg	Kr.
Cigarer.....	1 355 000	13 360 000	123 700	} 1 110 000	48 100	} 816 000
Cigarillos.....	142 000	1 508 000	11 700		3 500	
Cigaretter.....	225 000	1 955 000	94 100	417 000	5 900	35 000
Røgtobak.....	1 861 000	3 421 000	181 600	463 000	52 900	69 000
Skraatobak.....	1 279 000	3 717 000	200	1 000	91 500	325 000
Snustobak, spunden..	34 000	76 000	"	"	32 100	75 000
— alm.	100 000	152 000	46 600	61 000	"	"
Tilsammen...	—	24 189 000	—	2 052 000	—	1 320 000

Det vil ses, at den hjemlige Tilvirkning af Skraatobak, og spunden Snustobak dækker Landets Forbrug af disse Varer og endda giver et ikke ubetydeligt Overskud til Udførsel til Udlandet.

I øvrigt spiller Omsætningen med Udlandet af tilberedt Tobak ikke nogen større Rolle for Tobaksindustrien; af de her forbrugte Cigarer er ca. 9 pCt. indførte fra Udlandet, af Cigaretter ca. 30 pCt. og af Røgtobak ca. 10 pCt.

Til den her omhandlede Produktion er medgaaet de i nedestaaende Tabel nævnte Kvanta Raatobak:

	Mængde	Indkøbspris
	1000 kg	1000 Kr.
Til Cigarer og Vikler.....	1 998	5 170
- Cigarillos.....	200	415
- Cigaretter.....	202	430
- Røgtobak.....	1 542	1 923
- Skraatobak.....	751	1 654
- Kardusskraa.....	246	339
- spunden Snustobak.....	30	63
- almindelig Snustobak.....	54	66
I alt.....	5 023	10 060
Desuden er til Røgtobaksfabrikation medgaaet:		
Stilke, indkøbt.....	291	185
— fra Cigarfabrikation.....	120	—
— fra Skraatobaksfabrikation.....	110	—

Der indførtes i 1913 fra Udlandet 4 657 000 kg Raatobak. Regner man, at der foruden de ovenanførte Raastoffer yderligere anvendes ca. 185 000 kg Raatobak af de Virksomheder, hvorfra Oplysninger om Produktion m. m. ikke haves, er der altsaa i 1913 anvendt ca. 550 000 kg mere Raatobak, end der er indført. Af disse 550 000 kg falder over en Femtedel paa den indenlandske Tobaksavl, medens Resten stammer fra Beholdninger indførte, men ikke anvendte i foregaaende Aar.

Den til Tilvirkningen af Cigarer, Cigarillos og Vikler medgaaede Raatobak udgjorde 2 198 000 kg. Heraf udkom ved Fabrikationen 373 000 kg eller 17 pCt. Stilke, der atter for en væsentlig Del er bleven anvendt ved Tilvirkningen af Røgtobak. Naar Stilk-Mængden udgør en saa forholdsvis ringe Procent af det anvendte Kvantum Raatobak, skyldes dette formentlig, at en Del Virksomheder anvender Raatobak indkøbt i afstrippet Stand (Cuttings).

Raavarens naturlige Svind under Forarbejdningen kan i øvrigt variere meget i de forskellige Virksomheder; saaledes andrager f. Eks. Svindprocenten i de Fabriker, der væsentlig fabrikere bedre Cigarer, meget mere end i Virksomheder, der væsentlig tilvirker billige Cigarer.

Disse Forskelligheder i Svindprocenten ligger bl. a. i, at de fineste Tobaksblade — de saakaldte Sandblade — grundet paa at de sidder nederst paa Tobaksplanten, ofte er mere fyldte med Sand og Jord end de tarveligere Tobaksblade. Den mer eller mindre omhyggelige Rensning og Tørring af Raatobakken har ogsaa Indflydelse paa Svindets Størrelse, ligesom ogsaa Cigararbejdernes eget Forbrug paa Arbejdspladsen kan spille nogen Rolle i denne Relation.

Ifølge de foreliggende Oplysninger er Forskellen i Vægt mellem Raatobakken med Fradrag af Stilk og de færdige Varer 309 000 kg; en Del heraf er medgaaet som naturligt Svind ved Forarbejdningen, men at Tallet er saa stort, som det er, skyldes sikkert i første Række unøjagtigt og uensartet afgivne Oplysninger, idet en Del Fabriker formentlig har opgivet Vægten af de tilvirkede Cigarer i lagret Stand, medens andre Fabriker har opgivet Vægten af de friske Cigarer.

Den til Cigarer, Cigarillos og Vikler anvendte Raatobak havde en Indkøbsværdi af ialt 5 585 000 Kr. (incl. Told), eller 38 pCt. af det færdige Produkts Salgsværdi.

Den til Cigaretfabrikation anvendte Raatobak udgjorde 202 000 kg. De færdige Cigaretter er opgivet at veje incl. Papir ialt 225 000 kg; Vægtforøgelsen synes saaledes at andrage ca. 11 0/0. Raatobakkens Værdi i de tilvirkede Cigaretter udgjorde kun 430 000 Kr. eller 22 0/0 af de færdige Cigaretters Salgsværdi.

Ved Tilvirkningen af Røgtobak anvendtes 1 542 000 kg Raatobak, samt 521 000 kg Stilk fra Cigar- og Skraatobaksfabrikationen. Af disse 2 063 000 kg Raavarer tilvirkedes 1 861 000 kg Røgtobak. Der fandt altsaa tilsyneladende et Svind Sted paa 10 0/0. Værdiforøgelsen androg ca. 50 0/0.

Ved Skraa- og Snustobakstilvirkningen tilsættes der Raatobakken en betydelig Del »Sauce«; herved forøges Vægten af den anvendte Raatobak ved Tilvirkningen meget betydeligt; men til Gengæld afgaar ved Skraatobakstilvirkningen en Del som Stilk til Brug ved Røgtobakstilvirkningen. Raatobakkens Værdi i den færdige Vare andrager for Skraatobak, Kardusskraa, Snustobak og

	Af 1335921 kg Raatobak anvendt til Cigarer var		Heraf anvendtes til					
	Absolute Tal	Forholds-tal	Dæksblad		Omlad		Indlæg	
			Absolute Tal	Forholds-tal	Absolute Tal	Forholds-tal	Absolute Tal	Forholds-tal
	kg	p. Mille	kg	p. Mille	kg	p. Mille	kg	p. Mille
Sumatra	270 545	202	184 433	875	64 512	157	21 600	30
Java	397 960	298	25 770	122	335 419	815	36 771	52
Borneo	25	—	25	—	—	—	—	—
Seedleaf	48 381	36	—	—	10 280	25	38 101	53
Domingo	50 789	38	—	—	744	2	50 045	70
Cuba	602	1	—	—	—	—	602	1
Porto-Rico	852						852	1
Havanna	27 782	21	—	—	—	—	27 782	39
St. Felix-Brasil.	493 811	370	521	3	300	1	492 990	691
Mexico	985	1	—	—	—	—	985	1
Cutting	39 717	30	—	—	—	—	39 717	56
Andet	4 472	3	—	—	153	—	4 319	6
Tilsammen ...	1 335 921	1 000	210 749	1 000	411 408	1 000	713 764	1 000

spunden Snustobak henholdsvis 54, 51, 44 og 83 pCt. af den færdige Vares Salgsværdi.

Fra en Del større Virksomheder har man indhentet særskilte Oplysninger om den nærmere Art af de forskellige anvendte Raatobakker og for Cigar-Raatobakkens Vedkommende om dens nærmere Anvendelse til de enkelte Dele af Cigaren; jfr. omstaaende Oversigt Side 67.

Følgende Oversigt viser, hvorledes de forskellige Arter af Raatobak fordeler sig paa henholdsvis Cigaret-, Røgtobaks- og Kardus-skraatilvirkningen samt Skraatobakstilvirkningen:

	var												Tils.
	Tyrkisk	Græsk	Russisk	Virginia	Ohio	Maryland	Kentucky	Kina	Java	Ungarn	Dansk	Andet	
Af 100 kg Raatobak anvendt til:	kg	kg	kg	kg	kg	kg	kg	kg	kg	kg	kg	kg	kg
Cigaretter	555	7	45	389	»	»	2	»	»	»	»	2	1000
Røgtobak og Kardusskraa	52	22	54	25	11	173	141	17	240	159	48	58	1000
Skraatobak	»	»	»	11	»	»	989	»	»	»	»	»	1000

1 af de i Produktionsstatistiken indbefattede Virksomheder fremstillede selv Cigarkasser. Herved beskæftigedes 3 Arbejdere. Der tilvirkedes ialt 63 650 Stkr. Helkasser og 191 000 Stkr. Halvkasser til en samlet anslaaet Salgsværdi af 38 800 Kr.

3 Virksomheder havde egen Æskefabrik til Cigaretter; de tilvirkede tilsammen Æsker til en anslaaet Værdi af 95 000 Kr.

2 Virksomheder havde eget Bog- og Stentrykkeri; Værdien af det her udførte Arbejde er opgivet til 50 000 Kr.

RÉSUMÉ EN FRANÇAIS

Le présent fascicule, qui contient des recherches statistiques sur la production d'aliments et d'autres objets de consommation en Danemark en 1913, fait suite aux publications éditées par le Département de Statistique concernant les conditions de la production du Danemark en 1913, et dont le premier fascicule comprenant l'industrie textile parut en janvier dr.

Voici un résumé du contenu du fascicule :

En 1914 il y avait 2 422 moulins en Danemark, dont 1 781 moulins à vent, 371 moulins à eau, 72 qui utilisaient et l'eau et le vent, et 198 que faisaient mouvoir exclusivement d'autres forces mécaniques que le vent et l'eau. Environ la moitié des 1 781 moulins à vent et un sixième des moulins à eau utilisaient en outre d'autres forces mécaniques, surtout des moteurs à huile. L'emploi augmenté de forces mécaniques dans la meunerie est illustré par les chiffres suivants :

	1914		1906	
	nombre de moulins	nombre de chevaux-vapeur	nombre de moulins	nombre de chevaux-vapeur
vapeur.....	74	3 468	170	4 979
huile	902	12 243	279	2 495
gaz de générateur	86	1 873	} 34	679
gaz.....	16	304		
électricité	92	1 889	3	41
total...	1 170	19 777	486	8 194

Nous possédons des renseignements statistiques sur la production de 1 782 moulins. En 1914 les moulins marchands, c'est à dire les moulins qui achètent les matières premières moulues par eux, ont fabriqué les quantités suivantes de farine et de gruau :

	quantité 100 kg	valeur 1000 cr.
farine de froment	971 292	21 522
farine de seigle, brute	901 206	14 651
farine de seigle à demi blutée	133 394	2 548
farine de seigle blutée	193 517	4 396
gruau d'orge	47 031	1 122
farine d'orge	1 492	35
gruau d'avoine	29 902	933
gruau de sarrasin	1 688	58
total	2 279 522	45 265

Outre ces quantités les moulins ont fabriqué en 1914, avec des matières premières appartenant à leurs chalands et qui y ont été transportées pour être moulues, de la farine avec 15 000 hkg. de froment et 226 700 hkg. de seigle et du gruau avec 6 600 hkg. d'orge.

La meunerie du Danemark subit une forte concentration, la production de farine et de gruau se concentrant de plus en plus dans le petit nombre de grands moulins, environ 40, qui moulent plus de 50 000 hkg. par an. Le champ d'activité des petits moulins se réduit peu à peu à la mouture de fourrages pour les agriculteurs, mais aussi ce champ de production de la meunerie va en se rétrécissant, parce que les agriculteurs eux-mêmes installent des tournants pour moudre le fourrage, en employant souvent l'électricité de l'usine la plus proche. En 1914 la mouture de fourrages rapportait cependant aux petits moulins la somme de 2,5 millions de couronnes.

En Danemark la meunerie est relativement souvent combinée à la boulangerie, surtout dans les villes et dans les districts ruraux des îles; ici sur 100 moulins environ les 25 sont réunis à des boulangeries. Dans les districts ruraux du Jutland la combinaison de moulins et de boulangeries est moins fréquente, parce que les ménages font souvent leur pain eux-mêmes.

Le nombre de fabriques de chocolat, de sucreries et de biscuits montait en 1914 à 120. Nous avons des renseignements sur la production en 1913 de 35 des plus grandes de ces fabriques, y compris toutes les fabriques de chocolat et presque toutes les fabriques de biscuits. Les 35 établissements occupaient en 1913 en moyenne 1 790 ouvriers en tout. Selon la nature de leur occupation etc. ceux-ci se répartissaient de la manière suivante :

	hommes	femmes	enfants	total
fabrication de chocolat	109	281	30	420
fabrication de sucreries	204	710	82	996
fabrication de biscuits	53	78	19	150
garçons, ouvriers de magasin etc.	158	66	—	224
total	524	1 135	131	1 790

La production totale des 35 établissements en 1913 se voit de plus près du tableau ci-dessous :

	production à vendre		production pour leur propre consommation	total
	quantité 1000 kg	valeur 1000 fr	quantité 1000 kg	quantité 1000 kg
pâte de cacao	10,2	20,0	1 658,0	1 668,2
capsules de cacao.....	176,4	14,5	—	176,4
poudre de cacao.....	293,1	450,0	—	293,1
beurre de cacao	64,9	147,0	125,6	190,5
chocolat de ménage	2 291,0	3 088,3	—	2 291,0
chocolat à manger.....	826,6	1 543,8	—	826,6
chocolat pour enduire.....	228,9	359,5	333,0	561,9
confiture, chocolat à la crème ...	1 834,5	2 495,3	—	1 834,8
bonbons etc.	3 423,8	2 155,3	—	3 423,8
pâte de mûssepain, de noix etc....	288,3	400,5	157,0	445,3
biscuits à sucre	1 822,6	1 284,8	—	1 822,6
biscuits sans sucre	47,7	92,7	—	47,7
total... ..	—	11 981,7	—	—

L'industrie de chocolat a subi un grand développement depuis quelques années; la valeur vénale de la production totale de cacao et de chocolat montait à 5,4 millions de couronnes en 1913, et seulement à 3,7 mill. de couronnes en 1905. C'est surtout la fabrication de chocolat à manger qui a augmenté considérablement; depuis 1905 la production de ce chocolat a augmenté en quantité d'environ 169 %, tandis que la production de chocolat de ménage a augmenté pendant la même période d'environ 58 %.

L'industrie de chocolat du pays pourvoit maintenant à environ les neuf dixièmes de sa consommation de chocolat et à un peu plus de la moitié de sa consommation de poudre de cacao.

On a employé en tout 1 993,5 tonnes de fèves de cacao brutes pour la fabrication de chocolat et de cacao.

Les 7 fabriques de succédanés du café du pays occupaient en 1913 en moyenne 227 ouvriers en tout. Elles fabriquaient en 1913 4 777 tonnes de chicorée et d'autres succédanés du café, d'une valeur de 1,83 mill. de couronnes. En 1905 la production était de 4 396 tonnes d'une valeur de 1,79 mill. de couronnes.

Au début de l'année 1913 il y avait dans ce pays 41 boucheries de porcs coopératives et 21 boucheries de porcs privées. Ces établissements occupaient en 1913 en moyenne 1 772 ouvriers en tout, v. le tableau ci-dessous (p.72).

13 des boucheries coopératives et 12 des boucheries privées ne tuaient que des porcs, tandis que les autres boucheries abattaient aussi

	boucheries coopératives					boucheries privées				
	ouvriers professionnels	apprentis	manœuvres	femmes	total	ouvriers professionnels	apprentis	manœuvres	femmes	total
dans la boucherie	391	17	608	54	1 070	144	8	133	11	296
dans la fabr. de saucissons et de conserves	106	16	11	32	165	30	10	2	1	43
dans la tonnellerie	29	"	1	"	30	9	"	"	"	9
dans l'atelier des machines	41	"	9	"	50	19	"	1	"	20
autres	21	"	24	3	48	15	"	11	15	41
total	588	33	653	89	1 363	217	18	147	27	409

des bestiaux et des veaux. Le tableau ci-dessous montre le nombre de porcs, bestiaux et veaux abattus en 1913 et en 1905.

	boucheries coopératives		boucheries privées		total	
	1913 pièces	1905 pièces	1913 pièces	1905 pièces	1913 pièces	1905 pièces
porcs pour exportation	1 831 178	958 275	361 763	465 400	2 192 941	1 423 675
porcs pour le marché national	153 376	73 465	32 787	22 600	186 163	96 065
total	1 984 554	1 031 740	394 550	488 000	2 379 104	1 519 740
bestiaux	7 625	19 659	1 705	342	9 330	20 001
veaux	31 254	7 541	7 857	946	39 111	8 487

	1913						1905	
	boucheries coopératives		boucheries privées		total		toutes les boucheries	
	quantité	valeur vénale	quantité	valeur vénale	quantité	valeur vénale	quantité	valeur vénale
	1000 kg	1000 cr.	1000 kg	1000 cr.	1000 kg	1000 cr.	1000 kg	1000 cr.
bacon (4 319 130 flèches)	102 557	132 374	19 442	25 133	121 999	157 507	72 350	78 500
autre lard pour exportation	915	776	305	332	1 220	1 108	—	—
lard pour le marché national	8 788	8 438	2 174	2 273	10 962	10 711	6 100	5 000
graisse et panne	5 670	5 562	1 054	1 074	6 724	6 636	4 000	—
têtes et pieds	10 137	2 669	2 032	520	12 169	3 189	8 600	—
aloyaux	1 208	1 907	232	355	1 440	2 262	—	—
foies, rognons, coeurs etc.	6 249	2 693	1 144	471	7 393	3 164	4 150	—
os de jambon, cou, épine dorsale etc.	4 404	1 503	847	280	5 251	1 783	4 000	—
boyaux et estomac	—	1 996	—	438	—	2 434	—	—
autres déchets (sang, soies etc.)	—	379	—	76	—	455	—	—
total	—	158 297	—	30 952	—	189 249	—	93 600

Un cochon abattu rapportait en 1913 en moyenne 79 cr., en 1905 le chiffre correspondant était 62 cr. La valeur vénale de tous les produits de porcs vendus par les 62 boucheries s'élevait à 189,2 mill. de cr. Le tableau ci-dessus spécifie la production en 1913 et en 1905.

La boucherie de porcs est essentiellement une industrie d'exportation, environ 90 % de la production en 1913 ayant été exportée. Il faut remarquer aussi que cette exportation constitue environ $\frac{1}{4}$ de l'exportation totale de produits danois.

Nous avons des renseignements sur la production en 1913 de 17 fabriques de conserves et de vin de fruits, qui au mois de juillet 1913 occupaient 595 ouvriers en tout; on peut estimer qu'elles représentent environ 90 % de l'industrie totale de conserves et de vin de fruits du pays.

L'industrie de conserves a fait des progrès considérables depuis quelques années; il semble surtout qu'on ait attaché plus d'importance qu'autrefois à la fabrication de conserves de fruits et de poissons. Le tableau ci-dessous donne des renseignements spécifiés sur la production en 1913 des 17 établissements comparée avec la production de 19 établissements (occupant 363 ouvriers) en 1905.

	production			
	quantité		valeur vénale	
	1913	1905	1913	1905
	kg.	kg.	cr.	cr.
légumes, conserves	509 900		1 273 300	
— desséchées	36 000	828 000	37 800	618 200
— préparées d'autres manières	52 900		35 600	
fruits etc., conserves	84 200	201 500	72 800	115 000
— préparées d'autres manières	434 400		290 500	
poissons et produits de poissons, conserves	212 700	211 000	138 600	117 000
— préparées d'autres manières	304 500		212 300	
viande et articles de charcuterie, conserves				
pâté de foie	194 400		267 100	
d'autres articles de charcuterie	409 200		400 000	
viande et articles de charcuterie préparés d'autres manières		574 000		517 000
pâté de foie	44 200		54 000	
boudins	36 100		23 400	
d'autres articles de charcuterie	14 700		24 900	
sirops de fruits	611 900		493 200	
vin de fruits et liqueurs de fruits*)	480 000	567 500	648 900	403 000
bitters et essences	7 000		11 700	
total	—	—	3 984 100	1 770 200

*) y compris la production d'un établissement qui fabriquait exclusivement des liqueurs de cerises (Cherry Cordial).

En 1913 la valeur de l'importation de conserves dans ce pays — notamment des conserves de poissons — s'élevait à environ 800 000 cr., en même temps la valeur de l'exportation — notamment des conserves de viande — s'élevait à environ 420 000 cr. L'industrie de ce pays pourvoit à peu près à sa consommation de conserves de légumes et produit un surplus considérable de conserves de viande pour exportation, tandis qu'elle ne fournit qu'à respectivement 42 0/0 et 35 0/0 de sa consommation de conserves de fruits et de poisson.

Nous avons reçu des renseignements sur la production en 1913 de 33 des plus importantes fabriques d'eaux minérales de ce pays, qui dans l'été 1913 occupaient en tout 338 ouvriers de fabrique proprement dits, outre 258 cochers. On peut estimer que ces fabriques représentent environ 80 0/0 de l'industrie d'eaux minérales du pays. La production totale des 33 établissements en 1913 s'élevait à environ 12,2 mill. de litres en tout, dont environ 7,2 mill. de litres d'eau de Selz ordinaire etc., environ 4,9 mill. de litres d'eaux sucrées et environ 100 000 litres d'eaux minérales. La valeur vénale de la production totale montait à 2,17 mill. de cr. En 1905 la production totale des 130 fabriques d'eaux minérales du pays fut estimée à environ 8,5 mill. de litres d'une valeur totale de 1,7 mill. de cr.

A la fin de l'année 1913 il y avait dans ce pays 334 brasseries en tout (outre 2 qui n'avaient aucune production en 1913), dont les 36 produisaient de la bière assujettie à l'impôt, tandis que les 298 produisaient exclusivement de la bière non imposée. A cause de l'impôt sur la bière les brasseries sont soumises au contrôle de l'État, et nous publions chaque année des renseignements sur la production de bière du pays dans le fascicule des publications statistiques (Statistiske Meddelelser) qui traite les productions contrôlées par l'État (en 1913 4. R. 45. B. H. 1). Ici nous ne donnerons que certains renseignements particuliers qu'on ne trouve pas dans le dit fascicule. D'après leur occupation les ouvriers occupés dans les brasseries se répartissent en pour-cent de la manière suivante:

	brasseries à production imposée		brasseries sans production imposée	
	1913*)	1905*)	1913*)	1905*)
brassage et maltage . .	8	20	35	51
mise en bouteilles . . .	52	52	20	14
roulage	14	14	35	31
autres travaux	26	14	10	4

*) saison de l'été.

En 1913 la production de bière frappée de l'impôt s'élevait à 873 000 hl. d'une valeur d'environ 21 mill. de cr. et la production

de bière non imposée à 1 495 000 hl. d'une valeur d'environ 12 mill. de cr. Tandis que la quantité de la production totale ne varie pas beaucoup d'année en année, on constate des modifications notables des quantités des diverses sortes de bière. Ainsi, pour ce qui concerné la bière imposée, la bière de Pilsen a remplacé la bière de conserve comme la principale sorte de bière. — En 1913 il a été produit 576 000 hl. de bière de Pilsen et 324 000 hl. de bière de conserve, auprès de 362 000 hl. de bière de Pilsen et 491 000 hl. de bière de conserve en 1905. Parmi les différentes sortes de bière non imposée, la double bière et la bière de marine semble gagner du terrain aux dépens de la bière blanche.

L'importation de bière en Danemark est insignifiante. L'exportation, dont la moitié est vendue en Grande Bretagne, comprenait 46 700 hl. de bière imposée d'une valeur de 1 189 000 cr. et 1 100 hl. de bière non imposée d'une valeur de 22 000 cr.

La fabrication d'alcool est aussi contrôlée par l'État, et les conditions de la production des distilleries d'alcool ont également été traitées dans le fascicule susmentionné. En 1913 il y avait dans ce pays en tout 26 distilleries d'alcool qui pendant cette année occupaient en moyenne 669 ouvriers en tout. La production et la vente d'alcool des distilleries d'alcool du pays en 1913 et en 1905 sont indiqués dans le tableau ci-dessous :

alcool brut:	quantité	valeur	prix pr. l.
production 1913	1 000 l. de 100 %	1 000 cr.	cere
en tout	13 095	12 543	—
dont dénaturé dans les distilleries ...	1 549	551	—
vente 1913			
alcool dénaturé	1 591	583	37
alcool rectifié	3 601	4 018	116
eau de vie	8 458	9 739	115
alcool brut vendu aux consommateurs	120	126	105
total...	13 770	14 466	105
vente 1905... ca.	15 700	9 681	62

Selon le dénombrement de l'industrie en 1914 il y avait en tout 29 fabriques de vinaigre et de moutarde, dont 16 occupant en moyenne 117 ouvriers en tout ont donné des renseignements sur leur production en 1913; par contre il manque des renseignements sur 5 fabriques de vinaigre occupant 5 ouvriers et 8 fabriques de moutarde occupant 12 ouvriers. La production des 16 établissements en 1913 est dans le tableau ci-dessous comparée avec la production de 15 établissements en 1905 :

	1913		1905	
	quantité tonnes	valeur 1 000 cr.	quantité tonnes	valeur 1 000 cr.
vinaigre	4 736 *)	508	4 311	464
cidre (vin de raisins secs)	152	65	215	59
acide acétique et éther acétique...	179	157	"	"
moutarde sèche	64	80	68	} 208
moutarde délayée	486	170	433	
total...	5 617	980	5 027	731

*) Dont par fermentation 4 409 tonnes, faites avec de l'acide acétique 327 tonnes. Dans les fabriques 165 tonnes ont été mises en bouteilles.

La production nationale de vinaigre et de moutarde peut à peu près pourvoir à la consommation du pays de ces articles.

Au début de l'année 1913 il y avait dans ce pays en tout 7 sauneries et distilleries de coke qui occupaient en moyenne 177 ouvriers en tout. Les 7 établissements produisaient en 1913 en tout 23 595 tonnes de sel d'une valeur de 626 000 cr. et 26 779 tonnes de coke et de cinders d'une valeur de 802 000 cr. La production nationale de sel fournit à environ 42 % de la consommation du pays de cet article. En 1905 la production pourvut à environ 51 % de la consommation.

Selon les dénombrement de l'industrie en 1914 il y avait dans ce pays 401 fabriques de tabac, de cigares et de cigarettes, qui occupaient 8 278 ouvriers et dont 153 occupant 8 022 ouvriers ont donné des renseignements sur la production etc. en 1913.

Des ouvriers de l'industrie de tabac en 1913 plus de la moitié (55 %) étaient des femmes, 38 % des hommes et 7 % des enfants de demi-journée. Dans le tableau ci-dessous les ouvriers sont répartis en pour-cent d'après les branches principales de l'industrie de tabac en 1913 et en 1905.

sur 100 ouvriers étaient occupés à la fabrication de :	la capitale		provinces		tout le pays	
	1913	1905	1913	1905	1913	1905
cigares	88	86	69	61	80	74
tabac à chiquer	7	10	18	27	12	18
tabac à fumer	2	4	9	12	5	8
cigarettes	3	"	4	"	3	"
total...	100	100	100	100	100	100

Dans le tableau ci-dessous la production des 153 établissements en 1913 est comparée avec la production de 179 établissements en 1905 :

	1913			1905		
	quantité	poids	valeur vénale	quantité	poids	valeur vénale
	mille	1000kg	1000 cr.	mille	1000 kg	1000 cr.
cigares, faits à la main	43 244	257	3 533	} 181 000	—	8 404
— à la forme	182 969	989	9 126			
— à la machine	19 529	109	701			
total cigares	245 742	1 355	13 360	208 600	—	9 275
intérieurs à vendre	3 622	19	78	—	—	132
cigarillos	66 698	142	1 508	*) 21 000	—	490
pétioles des fabr. de cigares, vendues cigarettes	—	253	160			
tabac à fumer	—	1 861	3 421	—	2 185	2 845
tabac à chiquer	—	810	3 048	} 1 224	—	2 977
chique en paquets	—	469	669			
tabac à priser	—	100	152	} 66	—	104
tabac à priser filé	—	34	76			
pétioles des fabr. de tabac à chiquer	—	35	15			
total	—	—	24 442	—	—	15 823

*) y compris 500 mille cigarettes.

En estimant à environ 25 mill. de pièces d'une valeur d'environ 1,2 mill. de cr. la production des 248 établissements sur la production desquels en 1913 il n'existe pas de renseignements, mais qui ne produisent essentiellement que des cigares, la production totale de cigares du pays en 1913 peut être évaluée à environ 270 mill. de pièces d'une valeur totale d'environ 14,5 mill. de cr. En 1905 la production de cigares du pays était estimée à environ 225 mill. de pièces d'une valeur totale d'environ 10 mill. de cr.

La fabrication nationale de tabac à chiquer et de tabac à priser filé pourvoit à la consommation du pays de cet article et fournit encore un surplus notable pour exportation. Des cigares consommés dans ce pays environ 9 0/0 sont importés de l'étranger, des cigarettes environ 30 0/0 et de tabac à fumer environ 10 0/0.

Pour la production des 153 établissements il a été employé en tout 5 023 tonnes de tabac brut. Pour les cigares on employait essentiellement du tabac de St. Felix-Brésil, Java et Sumatra, pour les cigarettes: du tabac de la Turquie et de la Virginie, pour le tabac à fumer et la chique en paquets: du tabac de Java, Maryland, Hongrie et Kentucky, pour le tabac à chiquer presque exclusivement du tabac de Kentucky.